

Naisnäkökulmaa Kainuuseen

Pilottihankkeen loppuraportti

B:20

Naisnäkökulmaa Kainuuseen

Susanna Haanpää • Aleksi Koivisto • Kaisa Lähteenmäki-Smith • Samuli Manu • Kirsi Siltanen
• Minna Komulainen

B:20

Kainuun liitto
Kauppakatu 1
87100 Kajaani
040 722 0900 (kirjaamo)
kirjaamo@kainuunliitto.fi

Kuvat: Kainuun kuvapankki

B:20

ISBN 978-952-6685-86-1 (painettu)
ISBN 978-952-6685-87-8 (verkkojulkaisu)
ISSN-L 2323-752X
ISSN 2323-752X (painettu)
ISSN 2323-7538 (verkkojulkaisu)

Kajaani 2021

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	6
Kainuu on myös nuorten naisten	6
1. Johdanto	7
1.1. Hankkeen tarkoitus ja tavoitteet	7
1.2. Työvaiheet ja menetelmät	8
2. Naiset Kainuussa	11
2.1. Kainuun nuoret naiset tilastojen valossa	11
2.2. Naisten työllisyys, työpaikat ja aluetalous	14
2.3. Naiset Kainuun yhteiskunnassa	18
3. Kainuu naisten silmin	21
3.1. Mielikuvat ja todellisuus ovat Kainuun haasteita	21
3.2. Kainuussa asuvien raati kehittäisi työmarkkinoita, päätöksentekokulttuuria ja avarakatseisuutta	22
3.3. Kainuulaistaustaisten raati odottaa arvojensa mukaista elämää	24
3.4. Kysely vahvistaa mielikuvaa Kainuusta	26
4. Kokeilun suositukset: naisnäkökulmaa elinvoimapolitiikkaan	31
4.1. Naiset haluavat työtä ja arvojensa mukaista elämää	31
1. Naistyöpaikat auttavat lyhyellä tähtämellä, segregaaion purku pitkällä	32
2. Nuorten naisten vahva asema Kainuun yhteisössä sitouttaa maakuntaan	33
3. Naisnäkökulma vahvistuu viestinnällä	33
4. Normi- ja tietoperusta ovat vaikuttavuuden edellytys	34
5. Arvojen mukainen elämä tukeutuu palveluihin	34
6. Naisnäkökulma on tulevaisuustarina	35
4.2. Raadit osallisuuden toimintamallina	35
Lähdeluettelo	38
Liitteet	39
Julkaisuluettelo	40

Tiivistelmä

Kainuu elää todeksi Suomessa yleistä kehityskulkua, jossa nuoret naiset muuttavat suurempiin kaupunkeihin koulutuksen ja työn perässä nuoria miehiä useammin. Nuorten naisten ja nuorten miesten välinen epätasapaino on maakuntatasolla yksi maan suurimpia. Hankkeessa tunnistettiin, että naiset haluavat työtä ja arvojen mukaista elämää. Saadakseen nuoret naiset pysymään Kainuussa ja lisätäkseen heidän muuttoaan maakuntaan on **Kainuun tarjottava naisia kiinnostavia työpaikkoja, uralla etenemisen mahdollisuuksia ja sellaisen asuinympäristön ja yhteisön**, jossa naiset kokevat elävänsä arvojensa mukaista elämää. Tämä edellyttää myös **naisten osallisuuden vahvistamista**, sillä perinteisen kuntademokratian kautta nuorten naisten ääni ei kuulu päätöksenteossa.

Kainuun elinkeinorakenne on naisten näkökulmasta vino: siellä korostuvat miesenemmistöiset alat sekä sosiaali- ja terveystyöt. Naisten, erityisesti korkeakoulutettujen naisten työpaikkoja on maakunnassa liian vähän. Naistyöpaikkojen lisääminen on naisnäkökulman tärkein tavoite. Naistyöpaikkoja voidaan lisätä sekä **naisille tyypillisiä aloja ja yrityksiä vahvistamalla, mutta myös etsimällä kohdennetusti naisosaajien mahdollisuuksia aloilla, joissa naisia on vähemmän**. Maakunnan traditionaalinen elinkeinorakenne tarvitsee moninaista osaamista pysyäkseen kilpailukykyisenä myös jatkossa. Naistyöpaikkoja voi hyödyntää tukemaan sekä elinkeinorakenteen tervettä monipuolistamista että nykyisten alojen sisäsyn-tyistä uudistumista. Samalla on purettava ammattien sukupuolisidonnaisuutta eli segregatiota, vaikka sen vaikutukset syntyvätkin hitaasti.

Kainuu on myös nuorten naisten

Lähtemisen ja muualla menestymisen malli tarvitsee rinnalleen vahvoja malleja siitä, että Kainuu on myös nuorten naisten. **Kiinnostavat opiskelupaikat, osallistumisen kanavat, yhdenvertaiset harrastamisen mahdollisuudet ja menestyvän naisen mallit luovat pohjaa positiiviselle mielikuvalle**: Kainuu tarjoaa sekä kiinnostavan koulutus- ja työuran, tukevan ja kannattelevan yhteisön että arvojen mukaisen elämän.

Naisnäkökulmaa Kainuuseen -hanke selvitti ja pilotoi naisten asemaa Kainuun kehittämisessä. Hankkeessa toteutettiin tausta-analyysi, rakennettiin viestintää teeman ympärille, pilotoitiin raateja, joihin osallistui noin 14 kainuulaista sekä 12 Kainuusta pois muuttanutta naista. Lisäksi toteutettiin kysely, johon vastasi 521 henkilöä. Hanke oli Kainuun maakunnan ja Kajaanin kaupungin yhteisesti rahoittama. Hankkeen sisällön toteutti Aluekehittämisen konsulttiyhtiö MDI lokakuun 2020 ja helmikuun 2021 välisenä aikana.

1. Johdanto

1.1. Hankkeen tarkoitus ja tavoitteet

Perinteinen elinvoimapolitiikka ei enää toimi, tarvitaan työvoiman joustavuutta lisääviä uusia keinoja. Vetovoimaisen alueen on tarjottava kiinnostavia mahdollisuuksia myös eri sukupuolille.

Naisnäkökulmaa Kainuuseen -hanke oli Kainuun liiton ja Kajaanin kaupungin yhteinen hanke, jonka tehtävänä oli luoda perusta naisnäkökulman vahvistamiselle Kainuun elinvoimapolitiikassa. Hankkeen toteutti aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI. Hankkeen taustalla oli Kainuussa käyty pidempiaikainen keskustelu naiskadosta ja naisten asemasta alueen kehittämisessä. Hanke on tietävästi **ensimmäinen kerta, kun Suomessa pilotoitiin naisnäkökulman sisällyttämistä laajemmin osaksi alueen kehityksen toimintamalleja ja tavoitteita**. Koronapandemia ja sen mukanaan tuomat työelämän ilmiöt, kuten laajamittainen etätyö ja ulkomailla asuneiden ihmisten paluumuutto toivat hankkeeseen uuden vivahteen. Se, mikä alun perin oli pitkän aikavälin pohdinta, muuttui akuutiksi tarpeeksi luoda tilaa ja työtä naisille, jotka pandemian myötä olivat muuttaneet tai harkitsivat muuttavansa Kainuuseen.

Naisnäkökulmaa Kainuuseen -kokeilun tavoitteena oli:

1. muodostaa tilannekuva elinvoiman ja sen osatekijöiden viimeaikaisesta kehityksestä Kainuussa erityisesti nuorten aikuisten naisten veto- ja pitovoiman näkökulmasta.
2. kokeilla nuorten naisten toimijuutta ja uusia osallistumismenetelmiä. Hanketta toteutettiin kohdeyhmien mielenkiinnon kohteet huomioiden. Hankkeen toteuttamissa piloteissa perustettiin Kainuun kuntien alueella raateja, joiden pohjalta tässä raportissa hahmotellaan raatien toimintamalli.
3. rakentaa suosituksia, jotta naisnäkökulma vakiintuisi osaksi Kainuun kehittämistä.

Naisnäkökulman vahvistaminen liittyy elinvoimapolitiikan muutostarpeeseen sekä väestörakenteen että vaikuttavuuden näkökulmasta. Naisten muuttoliike suuriin kaupunkeihin vinouttaa alueiden väestörakennetta ja pahentaa syntyvyyden laskua. **Elinvoimakeskustelua on Suomessa pitkään hallinnut vahva usko teollisuusvetoiseen elinkeinopolitiikkaan.** Teollisten investointien on oletettu kääntävän muuton suunta. Viime vuosien esimerkit kuitenkin osoittavat, että **tämä logiikka ei enää toimi**. Esimerkiksi Äänekosken miljardiluokan sellutehdas ei ole kääntänyt kaupungin väkilukua kasvuun, vaan päinvastoin alamäki jatkuu. Uudenkaupungin autotehdas työllistää tuhansia, ja rekrytointikampanjoita on järjestetty eri puolilla Suomea. Kaupungin väkiluku on kuitenkin pysynyt ennallaan. Vielä vähemmän menestys teollisuuspolitiikassa näkyy naisten määrässä. Uudessakaupungissa on vain 62 naista 100:aa miestä kohti 20-29-vuotiaiden ikäluokassa. **Kainuun elinkeinorakenne on sekä olosuhteiden että tietoisien kehittämisen tulos, ja seuraukset ovat saman suuntaiset.**

Sukupuoli on ilmiö, jonka yhteys työmarkkinoihin ja muuttoliikkeeseen on ollut tiedossa, tunnettu ja seurattu, mutta jota ei ole otettu aluekehittämisessä tosissaan. Sukupuoli on ollut sokea piste myös monelle alan tutkimukselle. Tasa-arvon kautta käyty tutkimus ja keskustelu

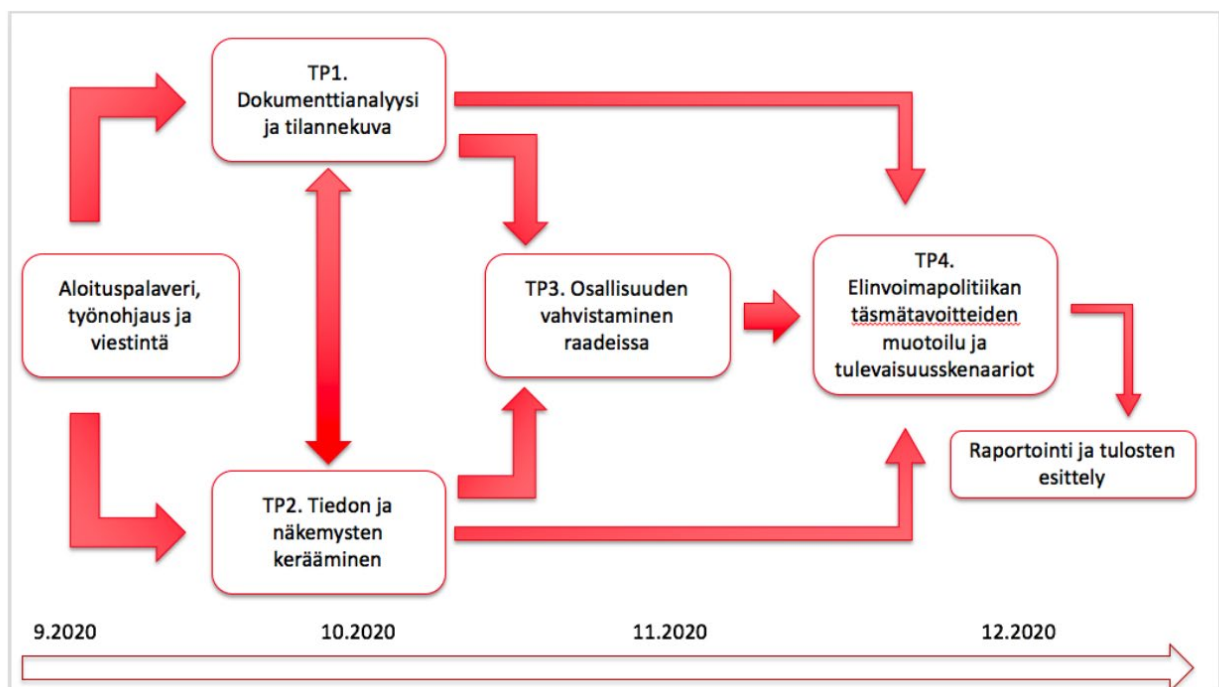
esimerkiksi koulutuksen ja työmarkkinoiden sukupuolen mukaisesta eriytymisestä ovat jääneet suurelta osin etäiseksi aluekehittämisen maailmassa. Vaikutusta ei kuitenkaan voi vähätellä. Jos suomalaista työmarkkinaa vahvasti eriyttävän sukupuolen vaikutus vähenisi, myös **työvoiman joustava käyttö ja liikkuvuus paranisivat ja muuttoliikkeen sukupuolittainen epätasapaino voisi korjaantua. Myös Kainuulle tasapainoisempi elinkeino- ja väestörakenne on mahdollisuus, jopa kehityksen edellytys.**

Jatkossa tärkein Suomen väestökehitykseen ja myös kaupunkien kasvuun vaikuttava tekijä on kansainvälinen muuttoliike. Samalla se on tekijä, johon kaupungit itse voivat eniten vaikuttaa. Kaupunkiohjelman 2018-2022 julkistamisen yhteydessä työ- ja elinkeinoministeriön taholta korostettiin, että ulkomaalaisten osaajien houkuttelu ja kotouttaminen tulee nostaa lähivuosien kaupunkipolitiikan keskiöön. Suomea uhkaa ankara työvoimapula. **Ratkaisevaksi muodostuu kaupunkien kyky luoda ulkomailta tuleville oikeasti kutsuvia elinympäristöjä, joissa nämä haluavat ainoan elämänsä viettää.** Ollakseen vetovoimainen on alueen tarjottava kiinnostavia mahdollisuuksia - myös eri sukupuolille.

1.2. Työvaiheet ja menetelmät

Naisnäkökulmaa kartoitettiin tilannekuva-analyysin, raatityöskentelyn, kyselyn ja huoneentaulun suositusten avulla.

Naisnäkökulmaa Kainuuseen -hanke toteutettiin lokakuun 2020 ja helmikuun 2021 välisenä aikana neljässä eri työpaketissa.

Kuva 1 Hankkeen prosessi ja aikataulu

Työpaketti 1 sisälsi **tilannekuvan ja dokumenttianalyysin koostamisen**. Työvaiheen tehtävänä oli tuottaa kattavan tietopaketti ilmiöstä sekä luoda pohja hankkeen muiden vaiheiden

toteutukseen. Dokumenttianalyysi tukee tilannekuvan tuottamaa tietoa ja luo kuvaa erilaisten **muotostrendien mahdollisista vaikutuksista sekä trendien tuottamista mahdollisuuksista**, mutta myös haasteista Kainuun sukupuolisensitiivisen elinvoimapolitiikan näkökulmasta.

Hankkeen viestinnän tavoitteena oli nostaa nuorten aikuisten naisten merkitystä ja näkökulmaa elinvoimapolitiikan osana ja tehdä hanketta näkyväksi. Hanke sai heti alkaessaan hyvää näkyvyyttä mediassa niin paikallisesti kuin kansallisesti, kun siitä uutisoivat näkyvästi mm. Kainuun Sanomat, YLE ja MTV. Hankkeen medianäkyvyyttä seurattiin toteutuksen aikana [Meltwater-mediatediaseurantatyökalulla](#).

Meltwater-seurannan mukaan hankkeesta kirjoitettujen juttujen **potentiaalinen katsojamäärä nousi jopa 18,9 miljoonaan**. Eniten potentiaalisia katsojia tavoittaneet jutut julkaisi YLE. Tavoittavuusluku arvioi artikkelin potentiaalisen katsojamäärän tietyn lähteen kävijämäärän perusteella.¹ Mediaseurannan perusteella hankkeen viestintä saavutti näkyvyydelle asetetut tavoitteet erinomaisesti. Hankkeessa toteutetun kyselyn viestintää varten luotiin **graafinen ilme, jota hyödynnettiin hankkeen ja kyselyn markkinoinnissa sosiaalisen median kanavissa**. Markkinoinnin avulla kyselyyn saatiin vastaajia alkuperäistä vastaajatavoitetta enemmän.

Työpaketti 2 sisälsi tiedon ja näkemysten keräämisen **kyselyllä sekä taustahaastatelulla**. Kyselyn kohdejoukkona olivat Kainuussa asuvat nuoret naiset sekä Kainuusta pois muuttaneet nuoret naiset. Kysely tavoitti 521 vastaajaa. Lisäksi taustahaastatteluja tehtiin neljän henkilön kanssa ja taustahaastatteluissa kerättiin lähtötilannetta, taustatietoja ja haastateltavien näkemyksiä tasa-arvon ja naisnäkökulman huomioimisessa Kainuun ja Kajaanin kehittämisessä.

Työpaketti 3 koostui **raatityöskentelystä**, jossa MDI ja tilaaja poimivat, etsivät ja kutsuivat kahteen raatiin nuoria naisia vaikuttamaan. Kohderyhmän löytämiseksi käytettiin ohjausryhmän ja MDI:n verkostoja. Innokkaita ja vapaaehtoisia raatilaisia löydettiin mukaan monipuolinen ja taustoiltaan moninainen joukko. Muodostettiin kaksi raatia: Raati A: Kainuussa asuvat nuoret naiset ja Raati B: kainuutaustaiset naiset muualle muuttaneina.

Raati A:n ensimmäinen kokous järjestettiin Kajaanin kaupungintalolla ja hybriditoteutuksena niin, että Raati A:n tapaamisiin osallistui 14 kainuulaista naista kaupungintalolle tai Zoomin avulla. Raati A:n toinen kokous järjestettiin Kainuun koronatilanteen takia vain etätoteutuksena

Millaisessa Kainuussa sinä haluaisit asua?

Vastaa kyselyyn ja voita lahjakortti!

Kuva 2 Kyselyn etusivu

¹ <https://support.meltwater.com/hc/en-us/articles/115002977227-How-are-documents-measured->

keskiviikkona 20.1.2021 keräten 6 osallistujaa. Raati B:n ensimmäinen tapaaminen toteutettiin Zoom-verkkokeskusteluna torstaina 4.12.2020 ja toinen tapaaminen järjestettiin torstaina 28.1.2021. Raati B:n ensimmäinen tapaaminen keräsi mukaansa 12 Kainuusta pois muuttanutta naista ja toinen tapaaminen 7 osallistujaa.

Työpaketti 4 sisälsi elinvoimapolitiikan toimintamallin muotoilun, joka tiivistettiin **naisnäkökulman huoneentauluksi**, joka välitettiin maaliskuussa 2021 kainuulaisille puolueille. Lisäksi kirjoitettiin suositukset Kainuun liitolle ja Kajaanin kaupungille. Työssä hyödynnettiin raatien kanssa tuotettuja aineistoja elinvoimapolitiikan tavoitteista, toimenpiteistä ja osallisuuden kehittämisestä naisnäkökulmasta.

2. Naiset Kainuussa

2.1. Kainuun nuoret naiset tilastojen valossa

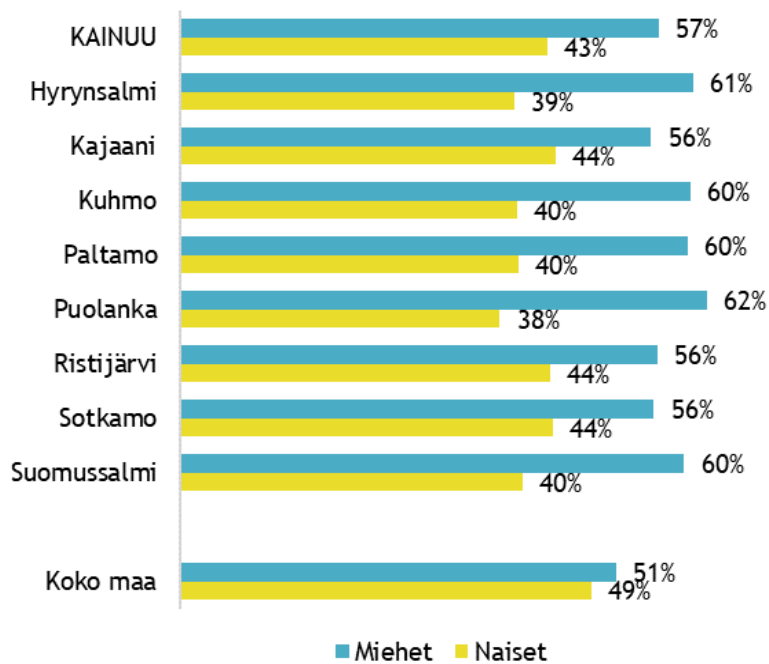
Kainuussa nuoria naisia on vähemmän kuin saman ikäisiä nuoria miehiä. Nuoret naiset muuttavat pois Kainuusta herkemmin, etenkin suuriin kaupunkeihin opiskelemaan. Lähes 900 naisen vajauksella on vaikutusta sekä suoraan että välillisesti maakunnan väestökehitykseen.

Nuorten naisten muuttoliikkeestä Kainuussa herännyt huoli ja huomio liittyy laajempaan, kansalliseen ja osin kansainväliseen ilmiöön. Suomi eriytyy kaupungistumisen seurauksena: nuoret miehet dominoivat pienillä paikkakunnilla, naiset taas suosivat suuria kaupunkeja. Esimerkiksi Helsingissä nuorten aikuisten (20-29-vuotiaat) ikäluokassa on pääkaupungissa 115 naista sataa miestä kohti. Suomenselän alueella ja Kainuussa on monia kuntia, joissa nuoret miehet dominoivat: naisia saattaa olla 20-29-vuotiaiden ikäluokassa vain 50-60 sataa samanikäistä miestä kohti. Ilmiön taustalla ovat laajemmat yhteiskunnalliset muutokset. Naiset kouluttautuvat korkealle ja suuntautunut aloille, joiden työmarkkinat painottuvat entistä enemmän suuriin kaupunkeihin. Naiset myös muuttavat herkemmin kuin miehet niin maan sisällä kuin maasta pois.

Muuttoliikkeen dynamiikka on luonut alueellista sukupuolten epätasapainoa siinä määrin, että se alkaa näkyä muun muassa syntyvyydessä. Viimeisimpien väestöennusteiden valossa Suomen väkiluku kääntyy ennen pitkää laskuun. Kuolleiden enemmisyys koskee nyt myös keskisuuria ja suuria kaupunkeja harvaan asuttujen ja pikkukaupunkien lisäksi. Suomessa tuleva kasvu keskittyy ennusteiden mukaan lähinnä suurille kaupunkiseuduille. Kaikilla seuduilla ydinkaupungit kasvavat vielä ensi vuosikymmenellä, kun muuttoliikkeen ennustetaan suuntautuvan kohti keskustoja. 30-luvulla väkiluku näyttäisi kääntyvän laskuun myös keskustaupungeissa neljää suurinta lukuun ottamatta.

Jos naisten osuutta tarkastellaan kokonaisuutena Kainuun väestöstä, näyttää tilanne hyvältä, sillä naisia on puolet koko väestöstä. Pureuduttaessa tarkastelemaan sukupuolijakaumaa eri ikäluokissa, voidaan huomata, että **20-29 vuotiaiden nuorten ikäluokassa naisten osuus on huomattavasti pienempi**. Vuonna 2019 nuoria 20-29-vuotiaita naisia oli Kainuussa 43 prosenttia koko ikäluokasta, kun miesten osuus oli 57 prosenttia. Kriittisin tilanne on Puolangalla, jossa nuorten naisten osuus ikäluokasta on 38 prosenttia. Kajaanissa, Sotkamossa ja Ristijärvellä nuorten naisten osuus on 44 prosenttia. Koko maassa tilanne on selvästi tasapuolisempi, sillä nuorten 20-29-vuotiaiden miesten osuus on 51 prosenttia ja naisten osuus 49 prosenttia. Kaikissa kunnissa nuorten naisten ja miesten suhde jää merkittävästi alle koko maan keskitason.

Nuorten 20-29-vuotiaiden sukupuolijakauma Kainuussa vuonna 2019

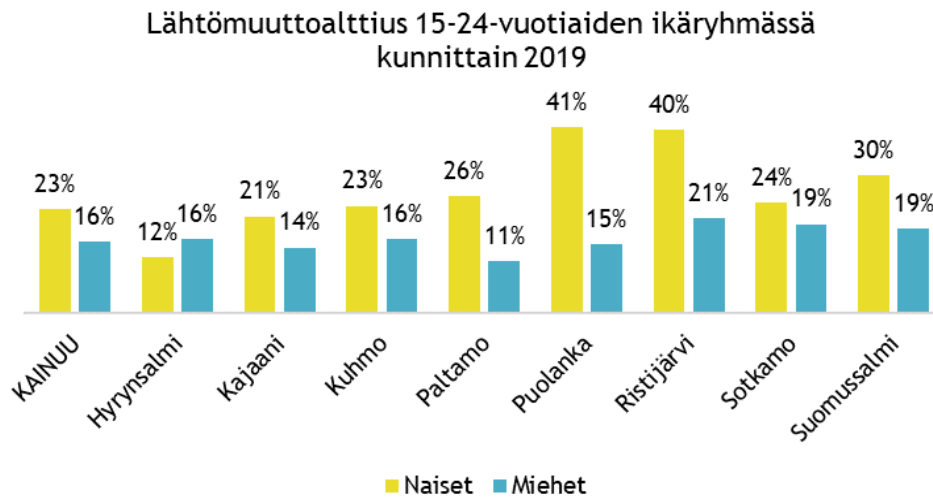
Kuva 3 Nuoret aikuiset sukupuolittain Kainuun kunnissa 2019.

Kainuun ikäpyramidi 2019

Kuva 4 Kainuun väestö ikäluokittain ja sukupuolittain 2019 (%)

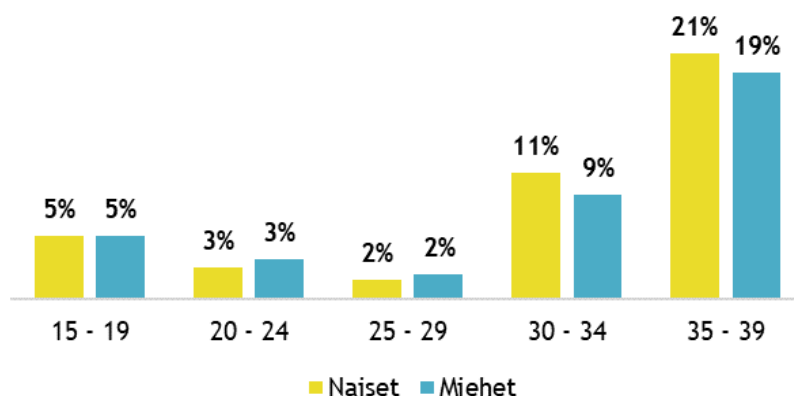
Nuorten naisten lähtömuuttoalttius on Kainuussa selvästi korkeampi miehiin verrattuna. Erityisesti 15-19-vuotiaiden sekä 20-24-vuotiaiden ikäluokissa naiset muuttavat miehiä useammin. Kun lähtömuuttoa tarkastellaan sukupuolittain suhteessa samanikäiseen väestöön, muutti 15-19-vuotiaista naisista 17 prosenttia ja 20-24-vuotiaista naisista 30 prosenttia pois vuonna 2019. Miehistä samana vuotena muutti 23 prosenttia pois 20-24-vuotiaiden ikäluokasta ja 15-19-vuotiaiden ikäluokasta 8 prosenttia.

Kuva 5 Nuorten ja nuorten lähtömuuttoalttius kunnittain (2019)

Heikoin tilanne naisten osalta 15-25-vuotiaiden ikäluokassa on Puolangassa sekä Ristijärvellä. Puolangassa 41 prosenttia ja Ristijärvellä 40 prosenttia ikäluokan naisista muutti pois vuonna 2019. Paras tilanne naisten osalta on Hyrynsalmella, jossa 12 prosenttia 15-24-vuotiaista naisista muutti pois. Miesten osalta eniten muutetaan pois Ristijärveltä, Sotkamosta ja Suomussalmelta ja vähiten Paltamosta.

Tulomuuttoalttius ikäluokittain ja sukupuolittain Kainuussa vuonna 2019

Kuva 6 Tulomuuttoalttius sukupuolittain ja ikäluokittain Kainuussa (2019)

Tulomuuton osalta erot sukupuolittain ovat melko pieniä ja tulomuutto ylipäänsä on suhteellisen pientä nuorten ikäluokissa. **Eniten nuoret 15-29-vuotiaat kajaanilaiset muuttavat suuriin kaupunkeihin:** Ouluun, Kuopioon, Helsinkiin, Tampereelle ja Jyväskylään. Myös Sotkamoon muutetaan usein.

Lukumäärät kuvastavat tilanteen mittakaavaa. Vuonna 2020 Kainuussa asui 3710 nuorta 20-29-vuotiasta naista ja 4555 samanikäistä miestä. Kun tulomuuttoalttiuden sukupuolittaiset erot jäävät muutamaa prosenttiyksikköön, on todennäköistä, että **845 naisen vajuus jää suurelta osin pysyväksi. Tällä on vaikutusta sekä suoraan että välillisesti maakunnan väestökehitykseen**, koska naisten määrä vaikuttaa myös syntyvyyteen. Kainuun maakunnan väkiluku laskee Tilastokeskuksen ennusteen mukaan voimakkaasti vuosien 2019–2040 välillä. Väestön ennustetaan vähenevän Kainuussa hieman yli 13 000 asukkaalla (-18,0 %) tuolla ajanjaksolla, väkiluvun ollessa hieman yli 59 000 vuonna 2040. Ennusteessa alle 15-vuotiaiden määrä supistuisi noin 3 600 henkilöllä (-36,2 %) ja 15–64-vuotiaiden määrä noin 10 000 henkilöllä (-24,0 %) vuosina 2019-2040 Kainuun maakunnassa. Yli 65-vuotiaiden määrä taas kasvaisi matillisesti hieman yli 600 henkilöllä (+3,1 %). **Väestön supistuminen Kainuussa perustuu muuttotappioihin sekä merkittävimpänä tekijänä väestön ikääntymiseen.**

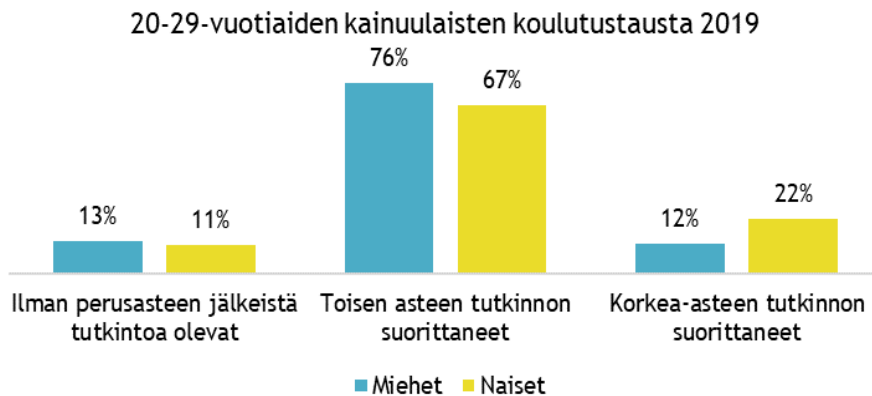
Kun tarkastellaan kainuulaisten nuorten 20-29-vuotiaiden perheasemaa sukupuolittain, voidaan tässä huomata eroja sukupuolten välillä. Miehistä selvästi suurempi osa asuu yksin, vanhempien kanssa tai yhteisasunnossa naisiin verrattuna. **Nuoret kainuulaiset naiset ovat samanikäisiä miehiä useammin avo- tai avioliitossa. Nuorilla kainuulaisilla naisilla on myös useammin lapsia** samanikäisiin miehiin verrattuna. Nuorten kainuulaisten perheasema sukupuolittain on samansuuntainen koko maahan verrattuna.

2.2. Naisten työllisyys, työpaikat ja alue-talous

Viime vuosina investoinnit ja työpaikkojen määrä on kasvanut Kainuussa eniten kasvannaistoimialalla, ICT- ja elektroniikkaklusterissa, biotaloudessa sekä metsä- ja puuklusterissa. Nuorten naisten väheneminen liittyy opiskelumahdollisuuksien tarjonnan rajallisuuteen sekä työmarkkinoiden voimakkaaseen erilaistumiseen Kainuussa. Nuoret naiset hakevat korkeaa koulutusta vastaavaa työtä useimmiten palvelualoilla sekä sosiaali- ja terveysalalla.

Naisten työllisyys ja työpaikat ovat keskeisin elinvoimapolitiikan lähtökohta. Vaikka yksittäisen ihmisen muuttopäätökseen liittyy moni asia, kuten perhe- ja sukulaisuussuhteet, hyvät asuinmahdollisuudet, vapaa-ajan kiinnostuksen kohteet ja paikan maine, ovat **työ ja opiskelu sekä naisten että miesten keskeisin muuttoliikkeen syy**. Suomessa naisten ja miesten erot kouluttautumisessa ja työelämässä ovat suuret. **Naiset opiskelevat useammin korkeakoulututkinnon kuin miehet**. Ero korostuu nuoremmassa ikäluokissa: vuoden 2017 tiedon mukaan 25–34-vuotiasta korkeakoulututkinnon oli suorittanut 43 % naisista ja 28 % miehistä. Vastaavasti toisen asteen koulutuksessa ja toisaalta tutkijatason koulutuksessa miesten osuus oli suurempi. Kun korkeakoulut sijoittuvat pääosin suuriin kaupunkeihin ja toisen asteen koulutusta on taas

tarjolla tasaisemmin eri puolilla maata, selittää koulutustaso todennäköisesti jo osan naisten ja miesten erilaistuneesta muuttoliikkeestä myös Kainuussa.

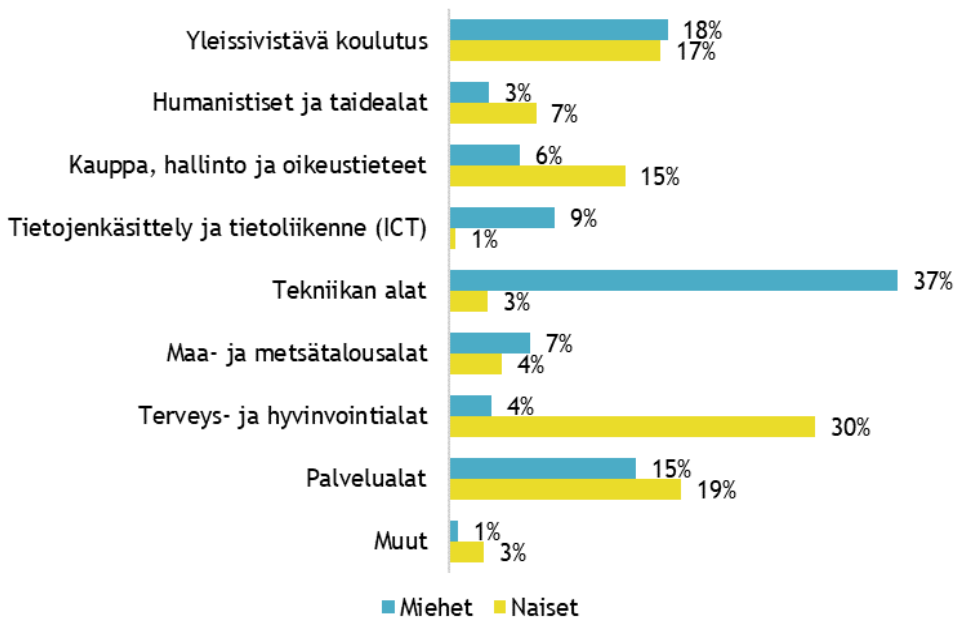

Kuva 7 Nuorten aikuisten koulutustausta Kainuussa sukupuolittain (2019)

Vuonna 2019 kainuulaisista 20-29-vuotiaista naisista selvästi suurempi osa oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon miehiin verrattuna, sillä **naisista korkea-asteen tutkinnon suorittaneita oli 22 prosenttia ja miehistä 12 prosenttia**. Toisen asteen tutkinnon suorittaneita miehiä oli sen sijaan 76 prosenttia ja naisia 67 prosenttia. Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevia oli miehistä 13 prosenttia ja naisista 11 prosenttia.

Suomen koulutus- ja työmarkkinoita vaivaa Euroopan mittakaavassakin voimakas sukupuolittuneisuus. Suomen työmarkkinoilla 40 % naisista työskentelee koulutuksen, terveyden ja sosiaalityön aloilla, miehillä vastaava luku on 9 %. Vastaavasti tieteen, teknologian, insinöörialojen ja matematiikan aloilla työskentelee 42 % miehistä ja vain 8 % naisista. Kun työmarkkinat ovat voimakkaasti erilaistuneet sukupuolen mukaan, korostuvat nuorten naisten muuttoliikkeessä kaupungit, joissa palvelusektorin merkitys on korostunut (mm. sosiaali- ja terveysalat) kuten myös erikoistuneempien korkeakoulutettujen alojen rooli. **Vähiten nuoria naisia on maaseutumaisissa kunnissa tai seutukaupungeissa, jotka ovat vahvasti teollisuusvetoisia**. Kajaanin tasaisempi sukupuolijakauma liittyy todennäköisesti tähän ilmiöön.

Perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden
20-29-vuotiaiden koulutusala Kainuussa vuonna 2019

Kuva 8 Nuorten aikuisten koulutusalat Kainuussa sukupuolittain (2019)

Perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden 20-29-vuotiaiden naisten selvästi yleisin koulutusala on terveys- ja hyvinvointiala Kainuussa. Myös palveluala, yleissivistävä koulutus sekä kauppa, hallinto ja oikeustieteet ovat yleisiä koulutusaloja naisilla. Miehillä taas tekniikan ala on selvästi suosituin koulutusala.

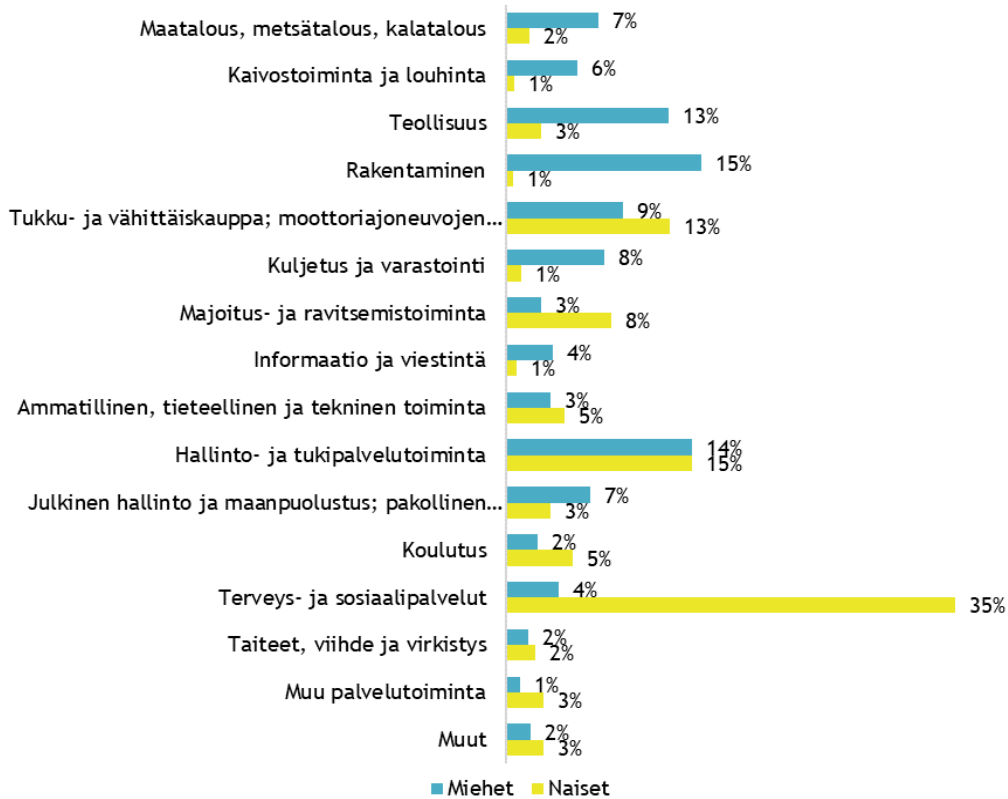
Toimialoittain tarkasteltuna (TOL2008) merkittävin osa Kainuun maakunnan työpaikoista oli vuonna 2017 terveys- ja sosiaalipalveluiden alalla (5 519), joka on selkeän naisemmistöinen toimiala. Seuraavaksi suurimmat toimialat olivat tukku- ja vähittäiskauppa (2 545), hallinto ja tukipalvelutoiminta (2 444), teollisuus (2 275) sekä julkinen hallinto ja maanpuolustus (2 039). Vuosien 2014–2017 välillä noin puolessa toimialoista tapahtui kasvua ja puolessa laskua Kainuun maakunnassa. Suurin positiivinen muutos tällä aikavälillä tapahtui kaivostoiminnan ja louhinnan toimialalla (+35,8 %) sekä informaation ja viestinnän toimialalla (+29,3 %), jotka ovat molemmat miesemmistöisiä. Suurin negatiivinen muutos tapahtui puolestaan muussa palvelutoiminnassa (-24,8 %) sekä sähkö-, kaasu- ja lämpöhuollon toimialalla (-21,9 %). Koko 2010-luvulla työpaikat vähenivät useammilla toimialoilla kuin kasvoivat. Eniten kasvoi työpaikkojen määrä kaivostoiminnan ja louhinnan toimialalla (+44,1 %). Eniten työpaikat vähenivät muun palvelutoiminnan toimialalla (-41,4 %) tänä aikana.

Kainuun kärkitoimialojen liikevaihdon ja henkilöstömäärän kehitys² on ollut positiivista vuosina 2015-2019. Kärkitoimialaklustereiden liikevaihto on kasvanut Kainuussa 72 % eli 534 miljoonaa euroa. Henkilöstömäärä on kasvanut 18 % eli 1190 henkilöllä. Erityisesti kaivannaistoiminnan, metalli- ja elintarvikeklusterin liikevaihdon kasvu on ollut nopeaa. **Henkilöstömäärä on**

² Kainuun aluekehityksen tilannekuva (luonnos) 9.9.2020, Kainuun liitto. Lähde: Tilastokeskuksen asiakaskohtainen suhdannepalvelu.

kasvanut eniten kaivannaistoimialalla, ICT- ja elektroniikkaklusterissa, biotaloudessa sekä metsä- ja puuklusterissa. Toimialaklustereiden suhteiden muutos on synnyttänyt pulan osaavasta työvoimasta, sillä aloilta eläköityminen on ollut nopeampaa kuin nuorten ikäluokkien tulo työmarkkinoille. Kärkitoimialat ovat merkittävän miesenemmistöisiä.

Kainuulaisten 18-34-vuotiaiden työllisten toimialajakauma

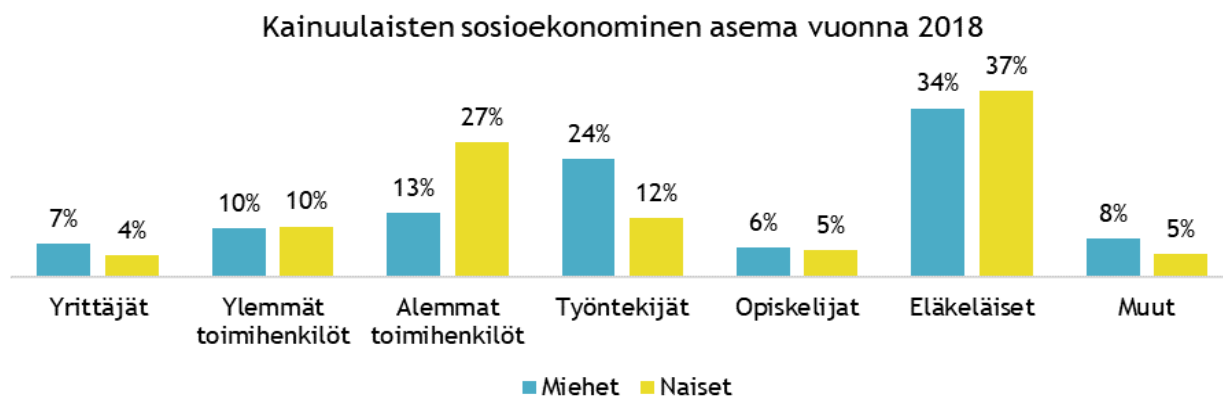

Kuva 9 Työssä olevien nuorten aikuisten työskentelyalat sukupuolittain Kainuussa (2018)

Kun tarkastellaan 18-34-vuotiaiden työllisten toimialajakaumaa sukupuolittain Kainuussa, voidaan huomata selkeitä eroja sukupuolten välillä. **Nuoret naiset työskentelevät selvästi useimmiten terveys- ja sosiaalipalvelualalla.** Vuonna 2018 yli kolmannes kainuulaisista 18-34-vuotiaista työllisistä naisista työskenteli kyseisellä alalla.

Miehistä sen sijaan ainoastaan 4 prosenttia työskentelee terveys- ja sosiaalipalvelualalla. Miesten keskuudessa suosituimmat toimialat ovat rakentaminen, hallinto- ja tukipalvelutoiminta, rakentaminen ja teollisuus. Naisten keskuudessa terveys- ja sosiaalipalveluiden lisäksi suosittuja toimialoja ovat hallinto- ja tukipalvelutoiminta sekä tukku- ja vähittäiskauppa.

Kuusi kymmenestä Kainuun 18-29-vuotiaasta naisesta oli työllisiä vuonna 2018. Opiskelijoita oli naisista hieman reilu viidennes ja työttömiä kahdeksan prosenttia. Saman ikäisiin miehiin verrattuna oli miehistä hieman harvempi työllisiä (56 %) ja työttömiä taas hieman useampi (11 %).

Kuva 10 Kainuulaisten sosioekonominen asema sukupuolittain (2018)

Kun tarkastellaan koko Kainuun väestöä, oli vuonna 2018 kaikista kainuulaisista naisista yhteensä 37 prosenttia eläkeläisiä, kun miehistä hieman pienempi osuus, eli 34 prosenttia oli eläkeläisiä. Tätä selittää naisten pidempi keskimääräinen elinikä. Opiskelijoita ja ylempiä toimihenkilöitä oli sukupuolittain tarkasteltuna lähes yhtä suuri osuus. Suurin ero on alempien toimihenkilöiden ja työntekijöiden suhteen: **naisista 27 prosenttia oli alempia toimihenkilöitä, kun miehissä osuus oli vain 13 prosenttia**. Työntekijöissä miehiä sen sijaan on selvästi suurempi osuus, eli 24 prosenttia. Kun tarkastellaan koko maata, voidaan huomata sama ero: naiset ovat useammin alempia toimihenkilöitä kuin miehet, ja miehet taas useammin työntekijöitä kuin naiset. Naisista työntekijöitä on 12 prosenttia. Miehistä hieman suurempi osuus on yrittäjiä kuin naisista, sillä miehistä 7 prosenttia on yrittäjiä, kun naisissa osuus on 4 prosenttia.

2.3. Naiset Kainuun yhteiskunnassa

Kainuun kuntastrategioissa ei näy sukupuolinäkökulma, syntyvyys, mutta kylläkin muuttoliikettä ja väestökehityksen suunta. Johtotehtäväanalyysin mukaan naisten näkyvyys ja asema maakunnan yhteiskunnallisessa elämässä vahvistuisikin, jos ja kun naisia saadaan johtopaikoille lisää.

Tilastotarkastelujen ohella taustatyössä tarkasteltiin myös naisten asemaa alueen johtotehtävissä sekä strategioissa. **Näkyvyys strategioissa kertoo siitä, miten naisten ja miesten erilaiset tarpeet ja toiminta tunnistetaan kuntien hyvinvointi- ja elinvoimapolitiikassa. Johtotehtäväanalyysi taas kertoo siitä, miten Kainuussa on onnistuttu saamaan molempia sukupuolia edustavia ihmisiä alueen johtotehtäviin.** Näillä on vaikutusta sekä toiminnan sisältöön ja edustuksen tasa-arvoon, mutta myös alueen imagoon ja mielikuviin siitä, millaisia etenemisen mahdollisuuksia naisilla maakunnassa on.

Strategia-analyysissa tarkasteltiin kuntastrategiat kunnista Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Puolanka, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi. **Kajaanin strategiassa huomioidaan erikseen nuoret naiset ja heidän merkityksensä alueen kehitykselle. Muissa kuntastrategioissa ei ollut mainintaa sukupuolinäkökulmista. Muuttoliikettä ja väestökehitystä tarkasteltiin useissa kuntastrategioissa.** Kajaani on asettanut tavoitteeksi kasvattaa

väestöään kohti 38 000 asukasta. Maakunnan pienin kunta Ristijärvi näkee asukasmäärän pysyvyydelle edellytyksiksi työpaikkojen riittävyyden ja houkuttelevan kuntakuvan.

Yhdessäkään kuntastrategiassa ei käsitelty **syntyvyyttä**. Kaikissa muissa paitsi Kuhmon kuntastrategiassa mainitaan elinvoima. Kuhmossakin siihen viitataan. **Kainuun kunnissa elinvoimana nähdään yritystoiminnan kasvuna, aktiivisena tontti- ja kaavoituspolitiikkana ja yhteistyöllä yli kuntarajojen.** Sotkamo haluaa vahvistaa viittä vahvaa ämmää: Matkailua, malmeja, maa- ja metsätaloutta ja marjoja.

Osallisuutta käsitellään kaikissa paitsi Puolangan kuntastrategiassa. Kainuulaiseksi osallisuudeksi nähdään yhteisöllinen ja avoin päätöksenteko, tapahtumat ja vapaa-ajan asukkaiden osallistumismahdollisuudet. Sotkamo haluaa kannustaa kuntalaiset ideoimaan hullunrohkeitakin ideoita ja Kajaani haluaa luoda uusia foorumeita osallistumiseen.

Kajaanin kaupungin strategiassa mainittu nuorten naisten näkökulma on positiivinen poikkeus suomalaisista kuntastrategioissa. Suomalaisessa elinkeino- tai hyvinvointipolitiikassa ei ole totuttu nostamaan esiin sukupuolten välisiä eroja. Sukupuolten erittely sotii vastaan sitä Suomessa varsin yleistä ajatusta, että sukupuolten tasa-arvo on jo pitkälti saavutettu, ja että sukupuolittaminen olisi jopa epäkorrektia. **Suomessa sukupuolten väliset erot ovat kuitenkin merkittäviä eritoten koulutukseen ja työhön liittyvissä sekä terveyteen liittyvissä kysymyksissä.** Näissä voi nähdä, että ilman sukupuolen tunnistamista olennaiseksi piirteeksi myös kehittämisen vaikuttavuus kärsii.

Koulutus- ja ammattialojen sukupuolittumisen lisäksi työmarkkinoilla on myös laadullisia eroja. **Miehet päätyvät herkemmin johtaviin asemiin ja naiset työskentelevät useammin tukitoiminnoissa. Myös poliittisessa päätöksenteossa miehet ovat useammin päättävässä asemassa kuin naiset.** Näiden ilmiön sukupuolenmukainen tarkastelu on siksi hyvin perusteltua. Näin voi nostaa esiin asiaan liittyvät puutteet tai hyvän kehityksen. Naiset alueensa johdossa -indeksi ei ole tällä hetkellä Kainuulle erityisen mairitteleva. **Naisten näkyvyyttä ja asemaa maakunnan yhteiskunnallisessa elämässä vahvistaisikin, jos ja kun naisia saadaan johtopaikoille lisää.**

Taulukko 1 NAISET ALUEENSA JOHDOSSA-INDEKSI (tilanne 15.10.2020)

Maakuntajohtaja	mies
Maakuntahallituksen puheenjohtaja	mies
Suurimman kaupungin johtaja (as.luku)	mies
Suurimman kaupungin kaupunginhallituksen pj	mies
Pienimmän kunnan johtaja (as.luku)	mies
Pienimmän kunnan kunnanhallituksen pj	mies

Sairaanhoidopiirin johtaja	nainen
Sairaanhoidopiirin hallituksen puheenjohtaja	mies
Maakuntalehden päätoimittaja	nainen
ELY-keskuksen johtaja	nainen
TE-toimiston johtaja	nainen
Maakunnan yrittäjäjärjestön puheenjohtaja	nainen
Maakunnan kauppakamarin puheenjohtaja	mies
Ammattikorkeakoulun rehtori	mies
Ammatillisen oppilaitoksen rehtori	mies
YHTEENSÄ	5/15 naisia

3. Kainuu naisten silmin

3.1. Mielikuvat ja todellisuus ovat Kainuun haasteita

Naisnäkökulma Kainuuseen on hyvin konkreettinen asia. Se on työtä, opiskelua, palveluita, liikenneyhteyksiä ja perhesuhteita. Myös sellaiset abstrakteina pidetyt asiat, kuten ilmapiiri ja asenteet konkretisoituvat sanoina ja tekoina. Naisnäkökulman vahvistaminen tarkoittaa ennen kaikkea näiden kokemusten ja mielikuvien kuuntelemista ja todesta ottamista. Hankkeen raameissa keskusteltiin laajasti siitä, millainen Kainuu on siellä asuville ja sieltä pois muuttaneille sekä kokemuksina että mielikuvina.

Kainuun pahin ongelma on mielikuva. Käsitys työttömyyden ja köyhyyden riivaamasta ”nälkämaasta” on juurtunut syvään, osin myös kainuulaisten itsensä mieliin. **Työ ja koulutusta vastaava työ voisi auttaa jäämään, samoin myönteisempi asenneilmapiiri. Suurin ilmapiirin haaste on pessimismi, mutta myös suvaitsemattomuutta pidetään Kainuun ongelmana.** Esimerkiksi etnisyys tai seksuaalinen suuntautuminen voivat olla kynnykskysymyksiä kainuulaistumiselle. **Kainuusta puuttuu menestyvän naisen malleja.** Esikuvanaisia tarvitaan näyttämään, että Kainuussa asuvat naiset voivat menestyä työelämässä, johtajina ja edetä uralla. Onneksi joitakin poikkeuksia näkyy: esimerkiksi Kuhmon kaupunginjohtaja Tytti Määttä saa myönteistä palautetta kainuulaisena esikuvana.

Suurin käsinkosketeltava haaste ovat opinnot ja työ. **Opinnot vievät nuoria naisia useimmin pois Kainuusta.** Maakunnassa poismuutto opiskelemaan koetaan luonnollisena askeleena elämässä. Korkeakoulutusta haetaan yliopistokaupungeista, mutta kaikki eivät välttämättä edes selvitä paikallisia vaihtoehtoja. Jääminen ei kaikille ole edes vaihtoehto. **Toisaalta Kainuussa tarvitaan osaamista ja osaajia myös maakunnan koulutusalojen ulkopuolelta.** Sidokset lähteneisiin ovat kullanarvoisia, koska niiden kautta myös paluumuuttajat löytävät tiensä takaisin.

Kainuulla on naisnäkökulmasta myös **alihyödynnettyjä vahvuuksia. Niitä ovat erityisesti laadukkaan perhe-elämän, sujuvan arjen, turvallisuuden ja luonnonläheisyyden mahdollisuudet.** ”Monet haaveilee Lappiin muuttamisesta, mutta samat asiat löytyvät myös Kainuusta. Tätä voisi tuoda enemmänkin esille.”, muotoili eräs vastaaja. **Etätyö ja monipaikkaisuus omaavat suurta potentiaalia, samoin hyvä työllisyystilanne.** Koronaepidemian aikana tilanne on konkretisoitunut todeksi: hankkeen aikana löytyi useita henkilöitä, jotka ovat muuttaneet tai harkitsevat muuttamista takaisin koronaepidemian tai etätyömahdollisuuksien innoittamana.

3.2. Kainuussa asuvien raati kehittäisi työmarkkinoita, päätöksentekokulttuuria ja avarakatseisuutta

Kainuussa asuvat raatilaiset näkivät maakunnassa paljon hyvää. **Kainuussa voi elää hyvää elämää, jossa parasta ovat lyhyet välimatkat, ruuhkattomuus, luonto ja rauhallisuus.** Kainuun vahvuuksia ovat mukavat ihmiset ja mahdollisuus elää luonnonläheistä fiksua elämää. Luonto on lähellä ja helposti saavutettavissa jokaiselle kainuulaiselle ja kainuulainen saa nauttia neljän vuoden ajan Suomesta. Myös maakunnan liikunta- ja kulttuuripalvelut ja hyvät toimivat peruspalvelut saivat mainintoja.

Raadin keskusteluissa kehuttiin **brändäyksen muutosta ja moni oli huomannut, että Kainuussa on aloitettu markkinoimaan elämisen helppoutta ja vapaa-ajan mahdollisuuksia.** Nuoria aikuisia ja lapsiperheitä ei saada houkutelua Kainuuseen asumaan runoviikolla eikä Eino Leinolla, vaikka nekin tietysti tärkeitä ovatkin.

Kainuulainen päätöksentekokulttuuri tarvitsee hyvää pohinää ja innostunutta otetta. Kainuun tulee suhtautua ilmastohaasteeseen vakavasti ja olla aktiivisesti ratkaisemassa ilmastomuutosta sekä parantaa maakunnan asukkaiden yhdenvertaisuutta. Alueen viranhaltijoilta tarvitaan enemmän ”kyllä onnistuu” asennetta ja yhteistyökykyä toimia kumppaneiden kanssa. **Kainuun sisällä osataan kertoa menestystarinoita ja kotiseutuylypeys näkyy vahvana. Tätä samaa viestiä tulisi saada kansalliseen näkyvyyteen.** Tärkeää on myös tarkastella ketkä ja minkälaiset kainuulaiset näkyvät mediassa ja mainoksissa, ettei tämä jää vain iäkäämpien miesten maakunnaksi.

Kainuussa asuvat keskustelivat myös Kainuun maakunnan ja Kajaanin työssäkäyntialueen työmarkkinoista ja työllistymismahdollisuuksista. Monien mielikuvissa ja ennakoasenteissa korkeakoulutettujen työpaikkoja olisi Kainuussa todella vähän, mutta vaativia asiantuntijatehtäviä on säännöllisesti ollut kuitenkin jonkin verran tarjolla. Raadin keskusteluissa **vaativimmat asiantuntijatehtävät Kainuussa koetaan haasteiksi, mutta etätö- ja monipaikkainen työelämä tuo tähän mahdollisuuksia.** Asiantuntijatyöpaikkojen puute sidotaan keskustelussa myös elinkeinorakenteen perinteisyyteen. **”Katse on vanhassa maailmassa, vanhoissa elinkeinoissa”**, kuten eräs raatilainen asian muotoilee. **Modernit työpaikat, joita kainuulaiset naiset kaipaavat, palvelisivat myös maakunnan elinkeinorakenteen uudistumista ja monimuotoistumista.** Esimerkiksi töitä kaipasivat prosessin aikana mm. palvelumuotoilun, vastuullisuuden, ympäristöalan, myynnin ja markkinoinnin osaajat. On vaikea kuvitella, ettei tällaisille osaamisalueille olisi kainuulaisyriyksissä tarvetta. Naisnäkökulma on monin tavoin mahdollisuus myös vahvistaa ja leventää maakunnan elinkeinorakennetta, jos siinä onnistutaan. Toisaalta myös matalamman osaamisen työpaikat koettiin haasteeksi. Hakijoita on paljon ja paikkoja vähän.

Raadin keskusteluissa nousivat tarpeen **työpaikat maahanmuuttajataustaisille osaajille, jotka voisivat olla luomassa kansainvälisempää Kainuuta.** Tarvittaisiin enemmän työpaikkoja, joissa arvostetaan vastavalmistuneiden tuoreita näkökulmia ja annetaan lupa oppia

työssä. Keskusteluissa toistuivat, että **vakituiset työpaikat sitoisivat paikkakunnalle päätöksiä paremmin ja isoa potentiaalia nähdään matkailun kehitys- ja asiantuntijatehtävissä**, jotka ovat monesti päätöksiä hanke- ja sesonkiloonteisten tehtävien takia. Kainuussa työssäoppimista tukisi joustavat jatkokoulutusmahdollisuudet ja koulutusohjelmat. Toisaalta **monipaikkaisuus on Kainuulle suuri mahdollisuus**: kainuulaistaustaisten ja loma-asukkaiden etätö tukee sitä, että entistä useampi viettäisi entistä isomman osan ajastaan Kainuussa. Vaikka kunnallisverokertymää ei toistaiseksi ei-kokoaikaisista asukkaista tulekaan, hyödyt ja mahdollisuudet ovat välillisissä vaikutuksissa.

Moni muuttaja muuttaa paikkakunnalta toiselle perheenä. **Puolisoiden tukeminen työpaikan saamisessa** on merkittävä keino saada myös kaivattuja osaajia ja ihmisiä maakuntaan.

Työpaikkojen täyttämisesäkin on haasteita. **Anonyymi rekrytointi on Kainuussa nosteessa**: Kajaanin kokeilua seuraavat varmasti muutkin kunnat. Anonyymien rekrytoinnin kokeilu täyttääkin panelistien toiveita sekä avoimesta että rohkeasta rekrytoinnista: nyt koetaan, että työpaikat liikkuvat piilossa, tunnettuus ja paikkakuntalaisuus merkitsee paljon, ja erilaisia työntekijöitä, kuten ulkomaalaistaustaisia ei haluta tai uskalleta rekrytoida.

Tärkeä nivelvaihe onkin opiskelijoiden valmistuminen, niin maakunnan omista kuin muualla maassa tai ulkomailla sijaitsevista opinahjoista. Ulkomaalaisten sitouttaminen maakuntaan opintojen lopussa tarvitsisi omat tukirakenteensa, mutta myös muualla opiskelleiden kainuulaistaustaisten sitouttaminen esimerkiksi harjoittelupaikoilla ja ensimmäisillä työpaikoilla on varteenotettava vaihtoehto. Tätä tukevat myös tilastot: suurin osa muuttopäätöksistä liittyy opiskelupaikkaan tai ensimmäiseen vakinaisempaan työpaikkaan. Se on myös Kainuun mahdollisuus sitoa nuoria osaajia maakuntaan tai auttaa heitä takaisin.

Tasa-arvobarometrin (2017) tilastot ja monet tutkimukset osoittavat, että naiset etenevät miehiä harvemmin johtotehtäviin, tekevät päätöksiä useammin ja jäävät palkkatasossa miehistä. Nämä samat asiat nostettiin esiin myös raadeissa. **Vaativimmat työt, etenemismahdollisuudet ja vakituiset työpaikat nostettiin tärkeiksi naisia sitouttaviksi asioiksi.** Myös **jatkokoulutusmahdollisuudet**, kuten avoin yliopisto ja avoin ammattikorkeakoulu tukevat naisten työelämää ja etenemistä uralla, mutta vahvistavat myös Kainuun kiinnostusta sijoittumispaikkana.

Kainuussa asuvien raati keskusteli toisessa tapaamisessa kuntavaaliteemoista, jotka veisivät naisnäkökulmaa eteenpäin maakunnan kunnissa. Teemat tuottavat laajan kuvan siitä, millaisia asioita Kainuussa naisten näkökulmasta pitäisi vahvistaa. Teemat vahvistavat ennakkokäsitystä, että naisnäkökulman vahvistaminen ei keskity elinkeinopoliittisiin toimiin, vaan laajemmin eri sektoreiden välisiin ja myös laajemmin alueen kulttuuriin ja elämäntapaan. **Koulutuksen, työelämän, asumisen ja liikkuvuuden toimet ovat perinteistä elinkeinopoliittikkaa, kuten myös tulomuuttajapalvelut.** Esimerkiksi perhemyönteisyys ja perheille suunnatut palvelut ovat naisten näkökulmasta erittäin olennaisia, ja se voi näkyä päivähoitopalveluista synnytyssairaalan brändäykseen ja arjen tukeen.

Naisraadin keskustelussa moninaisuus, sen kunnioittaminen, tukeminen ja vahvistaminen saavat painoarvoa. Maakunnassa pitäisi olla tilaa niin monimuotoisille perheille kuin monikulttuurisuudellekin. Koettu syrjintä on pystyttävä kitkemään pois. Merkillä pantavaa on, ettei näiden

ajatella syntyvän itsestään, vaan **edellyttävän määrätietoista ja tavoitteellista kehittämistä ja suunnittelua**. Päätöksenteossa nuorten naisten äänen on kuuluttava paremmin. Tämä **edellyttää todennäköisesti uudenlaisia osallisuuden muotoja, kuten tässä pilottituja raateja**. Perinteinen kunnallispolitiikan päätöksenteko ei anna parhaita mahdollisia lähtökohtia nuorten naisten osallisuudelle. Nuorten naisten osuus valtuustoissa pieni. Jo ajankäytön sekä työn ja perheen yhteensovittamisen tiedetään haittaavan nuorten naisten hakeutumista perinteiseen politiikkaan. Lisäksi naiset mm. kohtaavat poliittisessa työssä herkemmin häirintää ja myös päätöksenteon käytännöt ja normit ovat usein miehisiä³.

3.3. Kainuulaistaustaisten raati odottaa arvojensa mukaista elämää

Kainuulaistaustaisten raati koostui naisista, jotka ovat muuttaneet maakunnasta pois useimpien opiskelemaan, ja asuvat edelleen muilla paikkakunnilla. Ryhmään mahtui sekä niitä, jotka ovat harkinneet vakavasti muuttamista takaisin tai ovat sitä jopa jo tekemässä, mutta myös niitä, joille paluumuutto on vastenmielinen ajatus. Yhtenäisyyttä on kuitenkin siinä, että Kainuulta odotetaan ja halutaan omien arvojen mukaista elämää. Osa toiveista ja tarpeista täyttyy helposti: **Kainuulta halutaan helppoa arkea, luonnonläheisyyttä ja sidoksia sukuun ja yhteisöön.**

Työllistyminen Kainuuseen on kysymys myös muualla asuville. **Jotta muuttaminen Kainuuseen olisi mielekästä, täytyisi maakunnan pystyä tarjoamaan sekä työtä että uramahdollisuuksia, tai vaihtoehtoisesti etätyöskentelyyn** ja sen päälle niin paljon lisäarvoa arkeen, että muuttaminen olisi järkevää ja kiinnostavaa. Eikä työ vain riitä, halutaan myös ura. Kainuun pienet työmarkkinat ovat korkeakoulutetulle, työstään kiinnostuneelle ja kunnianhimoiselle naiselle sekä haasteelliset että haavoittuvat.

Kainuun pitää tarjota työn lisäksi myös arvojen mukaista elämää. Ekologinen elämäntapa, vapaa-aikaan liittyvät palvelut, harrastukset ja tapahtumat tuovat näille ihmisille mielekkyyttä tavalla, johon pelkkä luonto ei riitä, vaikka se tärkeimmäksi tekijäksi nostetaan. Kainuulaistaustaisten raati korosti myös moninaisia palveluita. **Perhepalvelut, nuorten palvelut, tasa-arvo myös vapaa-ajan toiminnassa, kuten urheilulajien tukemisessa.** Myös yhteisöltä odotetaan avautumista, yhdessä tekemistä ja suvaitsevaisuutta. **Matalan kynnyksen verkostot tukevat naisia, mutta naiset toivovat vastaavia palveluja myös miehille: matalan kynnyksen toimintaa ja tukea.**

Naisystävällinen maakunta ei tue vain naisia, vaan myös miehiä. Puolisoiden työllistyminen, perheystävälliset työpaikat ja miesten perhevapaat, tasa-arvoiset palvelut ja avoin ilmapiiri ovat miesten tasa-arvohaasteita. Samalla ne tukevat naisia tasa-arvoisessa työ- ja perhe-elämässä.

³ <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/valta-ja-paatoksenteko/vaalit-poliittinen-osallistuminen-ja-sukupuoli>

Raatien johtopäätökset on tiivistetty huoneentauluksi, joka on kaikkien maakunnan päätöksentekijöiden käytettävissä naisnäkökulman vahvistamiseen.

NAISNÄKÖKULMAA KAINUUSEEN

1. TEKEMISTÄ JA YHTEISTYÖTÄ KAINUUSEEN

Muistetaan julkisessa keskustelussa ja vaalien alla **positiivinen keskustelun sävy**. Viedään Kainuuta positiiviselle kiertelle, tekemisen meininkiä esiin ja naisia arvostavalla Kainuu-hengellä viemme yhdessä kotiseutua eteenpäin! Se on kumppanuuksia, yhteistä tekemistä ja tulevaisuuden yhteistyötä yli kuntarajojen.

3. TYÖTÄ KAINUUSEEN

Kainuu kasvaa ja kehittyy työllä, kaupalla ja innovaatioilla. Sote-ala tarvitsee miehiä ja tekniikan alat naisia. Julkiset rekrytoinnit houkuttelevat uusia osaajia. Korkeakoulutettujen työmarkkinat on tehtävä näkyväksi. Monipaikkaisuus- ja etätyökehitykseen vastataan raikkailla ja yhteisöllisillä etätyötiloilla.

5. PUHDASTA LUONTOA KAINUUSEEN

Kainuu tehdään puhtaan luonnon edelläjävijäksi: **ympäristö kuntoon ja luontoarvot näkyväksi**. Kainuulainen luonto PPSäilytetään seuraavalle sukupolvelle monimuotoisena ja puhtana.

7. UNELMA-ASUMISTA KAINUUSEEN

Kainuun **asuntomarkkinoita** kehitetään. Kainuusta jokaiselle löytyy unelmien koti omaan elämäntilanteeseen. Edullisia vuokra-asuntoja on saatavilla helposti keskustoista. Asuminen vesistöjen ja luonnon lähellä on mahdollista tulevaisuudessakin. Kainuussa kaavoitetaan ahkerasti ja uutta laadukasta ja ekologista asumista kehitetään kotiseuduilla.

9. ONNELLISIA PERHEITÄ KAINUUSEEN

Kainuu on lasten maakunta. Lapsiperheiden palvelut toimivat, varhaiskasvatus on laadukasta ja synnytysairaala pidetään toiminnassa. Huomioidaan perheiden moninaisuus. Lasten harrastaminen on edullista. Kotiäitien yksinäisyyttä ehkäistään ja perheen ja työelämän yhdistäminen on helpompaa. Kotihoito tukee ikäihmisiämme.

22.3.2021

HUONEENTAUU
NAISNÄKÖKULMAA KAINUUN PÄÄTTÄJILLE

Hyvä kainuulainen päättäjä,

Naisnäkökulmaa Kainuuseen -kokeiluhankkeessa olemme syksyn 2020 – alkuvuoden 2021 aikana tehneet selvitystä, työskennelleet raadeissa ja keränneet nuorten naisten näkemyksiä Kainuun kehittämiseksi. Olemme huolissamme **kuuluuko nuorten naisten ääni** tarpeeksi Kainuun päätöksenteossa. Tämä huoneentaulu antaa **10 askelta** siihen, kuinka nuorten naisten mielestä Kainuuta tulisi yhdessä kehittää. Edistetään siis näitä yhdessä.

2. OSAAMISTA KAINUUSEEN

Koulutukseen panostetaan. Korkeakoulujen yhteistyöllä ja uusilla kokeiluilla tarjotaan monipuolisempia koulutusmahdollisuuksia Kainuussa. Kainuu tarjoaa menevää opiskelijaelämää. Kainuun osaamista kehitetään paikallisissa verkostoissa.

4. YLPEYTTÄ KAINUUSEEN

Ollaan ylpeästi kainuulaisia ja tuodaan parhaat puolet rinta rottingilla esiin. Kehutaan meidän kotiseutua. Kainuun heikkouksista teemme porukalla vahvuuksia. Itseironia ja huumori otetaan voimavaraksi. Maalaisuuden myönteiset puolet ja kainuulainen henki päivitetetään 2020-luvulle. Nostamme positiiviset puolemmet esiin nälkämaan sijaan.

6. HYVINVOIVIA NUORIA KAINUUSEEN

Satsataan nuorten hyvinvointiin, **kitketään nuorisotyöttömyys ja palautetaan nuorisotalot takaisin**. Nuorten syrjäytymistä ehkäistään voimakkaammin. Panostetaan erityisopetukseen.

8. LIIKETTÄ JA KULTTUURIA KAINUUSEEN

Kainuussa **liikuntamahdollisuudet ovat loistavia**. Liikuntaa, musiikkia, rikasta ja monipuolista kulttuuria ja asukaslähtöistä järjestötoimintaa tuetaan. Kaupunkikulttuurille on tilaa ja ympärivuotinen tapahtumakalenteri kerää kainuulaisia ja vierailijoita yhteen. Kainuun kannustava liikunta- ja kulttuuri-ilmapiri innostaa toiminnallaan koko Suomea.

10. NUORIA NAISIA KAINUUSEEN

Puolueet tukevat myös nuoria naisia esiin ja johtopaikoille. Nuoret naiset tunnustetaan merkittävänä väestöryhmänä Kainuun kehitykselle. Kainuun työmarkkinoilla ei ole tilaa syrjinnälle. Tuetaan nuorten naisten mentorointia, urapolkuja ja verkostoitumista. Kerrotaan potentiaalisille paluumuuttajille uutta kainuulaista tasa-arvon tarinaa. Nuorten naisten ääni kuuluu päätöksenteossa!

Kuva 11 Naisraatien teesit kainuulaisille päättäjäille.

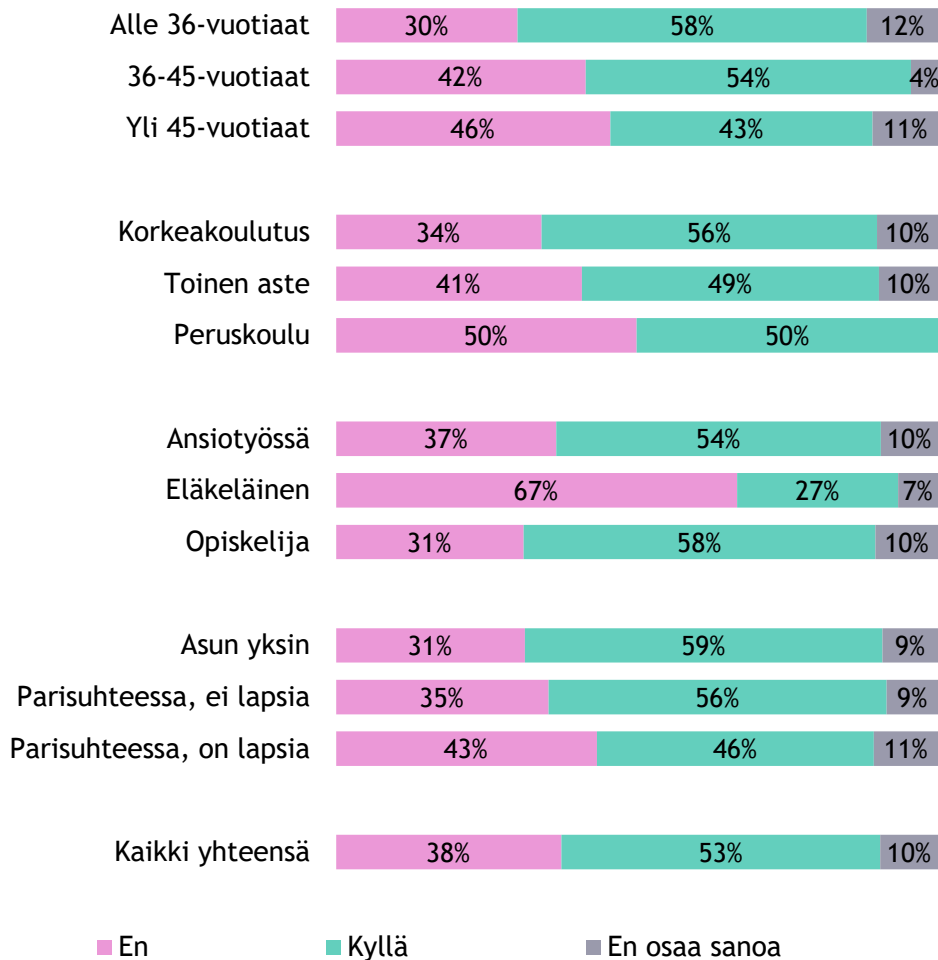
3.4. Kysely vahvistaa mielikuvaa Kainuusta

Kyselyn tarkoituksena oli ymmärtää naisten poismuuttoa Kainuusta, pureutua väestönkehityksen juurisyihin sekä kerätä ideoita Kainuun kehittämiseksi. Kyselyä jaettiin eri sosiaalisen median kanavissa sekä lisäksi Kainuun liiton, Kainuun kuntien ja MDIn verkkosivuilla joulukuussa 2020. **Kyselyyn vastanneita on yhteensä 521**, joista naisia on 504, miehiä 13 ja muun sukupuolisia 1. Kolme ei halunnut kertoa sukupuolta. Ikäluokittain tarkasteltuna alle 16-vuotiaita vastaajia oli vajaa prosentti, 16-35-vuotiaita vastaaja hieman yli puolet ja yli 35-vuotiaita vastaajia hieman vajaa puolet. Erityisenä kiinnostuksen kohteena kyselyssä ovat alle 36-vuotiaat naiset. Alle 36-vuotiaita naisia vastasi kyselyyn **268 vastaajaa, eli hieman yli puolet kaikista vastaajista**. Koulutustaustalta selvästi yli puolella on korkeakoulututkinto. Toisen asteen tutkinnon suorittaneita on reilu kolmannes ja vain perusasteen tutkinnon suorittaneita 2,7%. Vastaajista yli puolet on ansiotyössä ja hieman reilu viidennes on opiskelijoita. (Kyselyn kokotulosraportti on liitteenä.

Kainuun ehdottomasti parhaimpina puolina nähdään erityisesti **luonto, rauhallisuus ja oma rauha** sekä **turvallisuus**. Nämä nousevat esille niin alle 36-vuotiaiden naisten vastauksissa, kuin myös muiden kuin alle 36-vuotiaiden naisten vastauksissa. Heikoimmat puolet taas liittyvät **vaikeaan työllistymiseen ja suppeaan koulutustarjontaan, heikkoihin liikenneyhteyksiin** sekä **pitkiin etäisyyksiin**. Erityisesti heikko työllistymistilanne ja korkeakoulutustarjonnan puute lähes pakottavat nuoret, kunnianhimoiset naiset muuttamaan Kainuusta isommille paikkakunnille, vaikka he muuten voisivat jäädä asumaan Kainuuseen. Työllistymiseen liittyen nostettiin esille, että Kainuusta löytyy lähes pelkästään sote-alan, kaupan sekä teollisuuden työpaikkoja, mitkä eivät kiinnosta korkeakoulutettuja naisia, jotka haluavat edetä uralla.

Muuttoa pois Kainuusta ovat harkinneet jopa yli puolet kyselyyn vastaavista Kainuussa asuvista. Erityisesti muuttoa ovat harkinneet alle 36-vuotiaat, opiskelijat sekä yksin asuvat. Alle 36-vuotiaista naisista poismuuttoa on harkinnut jopa 58 % vastaajista. Pääasiallisia syitä alle 36-vuotiaiden naisvastaajien muuttohalukkuuteen ovat juurikin **koulutusmahdollisuuksien puute** (erityisesti yliopisto-opinnot) sekä **heikko työllisyystilanne** ja **heikot mahdollisuudet kehittyä uralla**. Toisaalta useita muuttohalukkuuteen liittyviä syitä ovat alle 36-vuotiaiden naisten mielestä myös **ahdasmielisyys ja suvaitsematon ilmapiiri, kallis asuminen** tai **heikko asuntotarjonta**. Osa vastaajista haluaa kokeilla elämää muualla tai haluavat asua elävämmässä ja suuremmassa kaupungissa.

Oletko harkinnut muuttavasi pois Kainuusta?

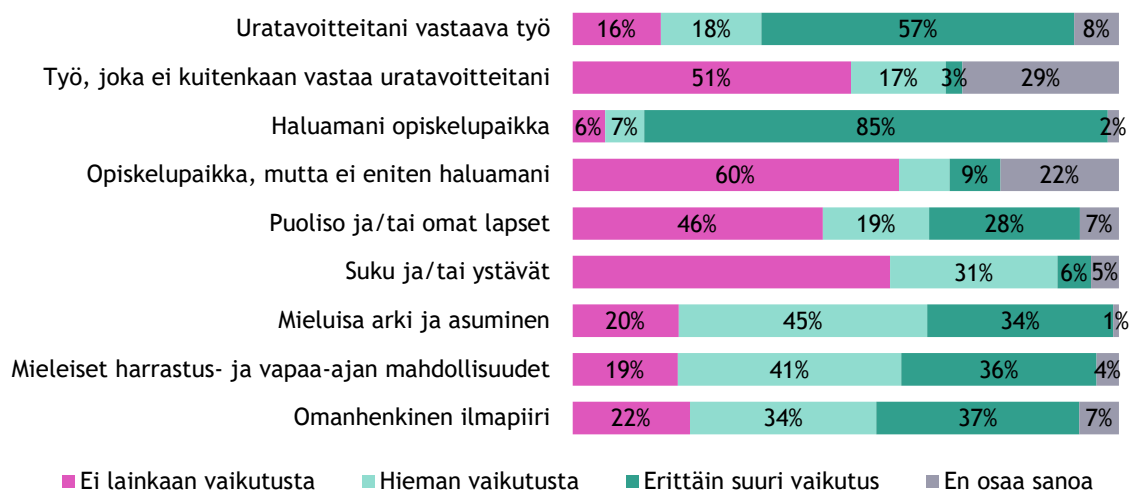

Kuva 12 Muuttoa pois Kainuusta harkinneet kyselyvastaajat (%).

Kyselyyn vastanneet myös arvelevat työn ja koulutusmahdollisuuksien olevan ylipäänsä suurin syy siihen, miksi alle 36-vuotiaat naiset muuttavat pois Kainuusta. Kainuun työpaikat houkuttelevat enemmän miehiä, eikä korkeakoulutetuille naisille löydy kiinnostavia työmahdollisuuksia. Toisaalta myös Kainuun sisäänpäin kääntynyt ja vanhoillinen ilmapiiri koettiin työntekijäksi pois Kainuusta. Toisaalta melko usein nostettiin myös esille samanhenkisten ihmisten, ja erityisesti puoliso kandidaattien vähyys Kainuussa.

Jotta Kainuu nähtäisiin nuorten alle 36-vuotiaiden naisten silmissä houkuttelevana asuinpaikkana, tulisi työ- ja koulutustarjontaan saada jonkinlaisia muutoksia. Muun muassa kehittyneet **etätö- ja opiskelumahdollisuudet** tarjoavat uusia keinoja: esimerkiksi yritysten ja korkeakoulujen kanssa voisi tehdä erilaisia etätö- ja etäopiskelukokeiluja ja yhteistyötä. Toisaalta yhtenä ongelmana vastaajat nostivat esille sen, että Kainuussa monet **työpaikat menevät ns. "tiskin alta"**, eivätkä ne edes tule julkiseen hakuun, mikä luonnollisesti heikentää käsitystä alueen työllisyydestä. Kiinnostavia työpaikkoja tulisi markkinoida aktiivisesti, jotta myös ulkopakkakuntalaiset voisivat kiinnostua Kainuun työpaikoista.

Missä määrin seuraavat uudella asuinpaikkakunnallasi olevat syyt ovat vaikuttaneet muuttoosi pois Kainuusta?
Alle 36-vuotiaat naiset.

Kuva 13 Nuorten naisten poismuuton syyt (%)

Osa vastaajista mainitsi kokevansa, että työtavat Kainuussa on jämähtäneitä, **eikä uskalleta kokeilla uusia asioita tai kuunnella nuorten mielipiteitä**. Alueelle kaivataan **uudistusmielisyyttä** sekä **halua tarttua haasteisiin**. Nuorten työllisyystilanteen parantamiseksi tarvitaan myös rohkeutta **palkata ja vakinaistaa kokemattomiakin nuoria**. Johtotehtäviin tulisi palkata naisia samassa suhteessa miesten kanssa. Kyselyssä nostettiin myös esille anonyymi työnhakuprosessi, harjoittelupaikat sekä yhteistyö eri yritysten ja organisaatioiden kanssa. Mainittiin, että naisten uratarinoita Kainuussa voisi markkinoida enemmän ja ylipäänsä tuoda naisia paremmin esille. Toisaalta naisia voisi kannustaa myös miesvaltaisemmille aloille.

Nuoria voisi myös houkutella Kainuuseen **panostamalla vahvemmin lapsiperheisiin** hyvillä ja laadukkailla palveluilla sekä harrastusmahdollisuuksilla. Kyselyssä nostettiin esille myös erilaiset **rahalliset kannustimet**, kuten alempi kuntavero nuorille. Toisaalta myös asuntotarjonnassa nähdään puutteita: **asuntojen tulisi olla kilpailukykyisiä** niin hinnan kuin laadunkin suhteen.

Ongelmana on myös se, että **Kainuun imago** ei ole tällä hetkellä kiinnostava nuorten mielestä. Kainuulla on imago vanhanaikaisena, perinteisenä ja hieman ahdasmielisenä maakuntana. Kainuun tulisikin profiloitua uudelleen nuoria kiinnostavalla tavalla.

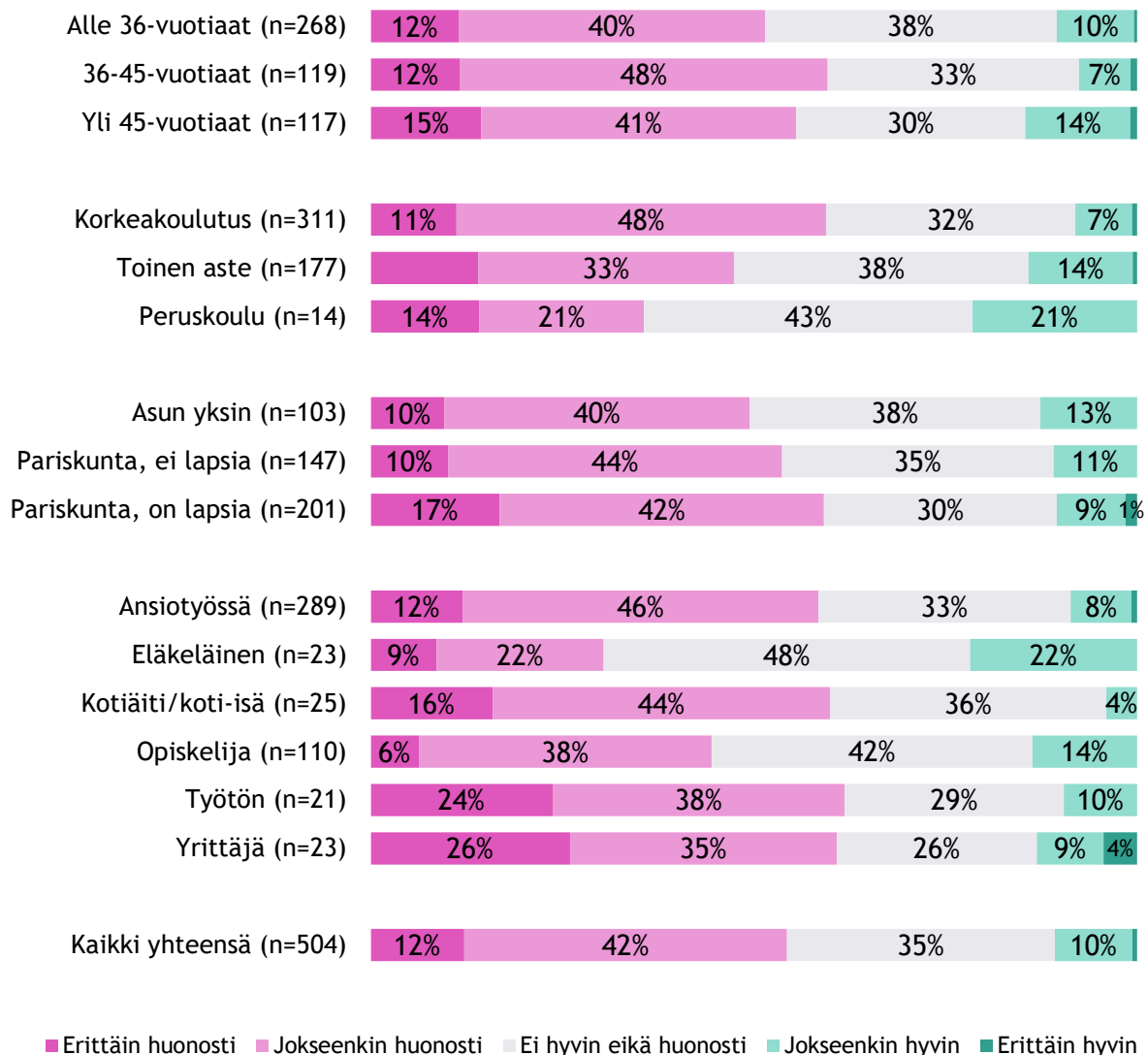
Kyselyyn vastanneista Kainuusta pois muuttaneista **yli puolet voisivat muuttaa takaisin Kainuuseen**; tämä näkyy niin alle 36-vuotiaiden naisten vastauksissa kuin myös poismuuttaneiden vastaajien muiden vastauksissa. Potentiaalisia uusia asukkaita siis olisi, jos perusedellytykset saadaan kuntoon.

Vaikka työllistymiseen liittyen Kainuussa on haasteita, on kuitenkin pääasiassa kokemukset yleisesti Kainuusta työympäristönä hyviä tai neutraaleja. Suurin osa vastanneista ei myöskään koe, että he olisivat kokeneet esteitä työmarkkinoilla ikään tai sukupuoleen liittyen Kainuussa. Tästä

huolimatta kuitenkin noin viidennes vastaajista mainitsee kokeneensa syrjintää ikään tai sukupuoleen liittyen.

Tällä hetkellä yli puolet kyselyyn vastanneista kokevat, **ettei alle 36-vuotiaiden naisten ääni kuulu Kainuun päätöksenteossa**. Vastauksissa toistui erityisesti se, että **nuorten naisten äänen tulisi kuulua tasapuolisesti kaikessa päätöksenteossa muiden tavoin**. Yksittäisinä oleellisina asioina nostettiin esille **perhepalvelut** sekä **koulutukseen, yrittämiseen** sekä **työmarkkinoihin** liittyvät asiat. Toisaalta myös esimerkiksi Kainuun markkinoinnissa ja imagossa, ympäristöön, ekologisuuteen, asumiseen sekä terveyspalveluihin liittyvissä asioissa nuorten naisten ääni tulisi saada kuuluviin.

Missä määrin Kainuun päätöksenteossa kuuluu mielestäsi nuorten naisten ääni?

Kuva 14 Nuorten naisten äänen kuuluminen päätöksenteossa (%)

Jotta nuorten naisten ääni saataisiin paremmin kuuluviin Kainuussa, tulisi ensinnäkin **nuoria naisia saada ylipäänsä mukaan kunnallispolitiikkaan ja päätöksentekoon**. Tällä hetkellä mielikuva Kainuun päätöksenteosta on monissa tapauksissa se, että se koostuu suureksi osaksi vanhoista miehistä, eikä osallistumista kunnallispolitiikkaan tai päätöksentekoon koeta houkuttelevana. Nuoret naiset tulisi nähdä päätöksenteossa voimavarana ja olla aidosti kiinnostuneita nuorten naisten mielipiteistä.

Lisäksi matalamman kynnyksen vaikutusmahdollisuudet voisivat toimia. Esimerkiksi erilaiset kyselyt nostettiin esille monissa alle 36-vuotiaiden naisten vastauksissa. Esille nostettiin myös erilaiset foorumit ja paneelit. Tätä hanketta ja kyselyä pidettiin hyvänä askeleena.

4. Kokeilun suositukset: naisnäkökulmaa elinvoima- politiikkaan

4.1. Naiset haluavat työtä ja arvojensa mukaista elämää

Kainuun elinkeinorakenne on naisten näkökulmasta vino: siellä korostuvat miesenemistölliset alat sekä sosiaali- ja terveystalvet. Tilanteessa on kyse syvällä alueen elinkeinorakenteesta sekä ammattien jakautumisen kulttuurissa olevasta kysymyksestä, eikä siihen siksi ole nopeita ratkaisuja. Myös kehittämisen välineet itsessään ylläpitävät herkästi vinoumaa. Esimerkiksi rakennerahoituksen ohjaaminen moninaistamaan elinkeinorakennetta ei välttämättä ole mahdollista, jos valtakunnalliset ja Euroopan laajuiset linjaukset eivät sitä tue. **Elinvoimapolitiikan naisnäkökulma on siten yhdistelmä nopeita ja näkyviä tekoja sekä pitkän linjan puurtamista taustalla olevien rakenteiden muuttamiseksi.** Molempia tarvitaan. Näkyvillä, nopeilla teoilla asiaa pidetään liikkeessä ja mielissä, mutta pitkän aikavälin syviin rakenteisiin vaikuttamista tarvitaan, jotta aloite olisi uskottava ja pitkällä tähtäimellä vaikuttava. Tiedostava ja valistunut kohderyhmä tunnistaa nopeasti eron pinnallisen imagokampanjan ja pitkäjänteisen asiaan paneutumisen välillä.

Korkeasti koulutetut naiset valitsevat asuinpaikakseen useammin kaupungin kuin harvaan asutun seudun. Tämä pitää paikkansa paitsi Kainuussa, myös Suomessa ja Pohjoismaissa. Taustalla on koulutuksen keskittyminen ja työmahdollisuudet. Korkeakoulutettujen työpaikat sijaitsevat useammin suuremmissa kaupungeissa. Kyse on kuitenkin myös arvoista ja tulevaisuuden mahdollisuuksista. Lähtemistä on pidetty vuosikymmenet normaalina ja tarpeellisenä elämänvaiheena. Tutkimus (Grip 2020) kuitenkin kertoo, että tämä luo samalla stigmatisoitua mielikuvaa niistä, jotka valitsevat jäämisen. **Positiiviset tulevaisuuskuvat, ennakkoluulottomat koulutus- ja työmahdollisuudet, vaikuttamismahdollisuudet ja arvojen mukaisen elämän elementit korostuvat, kun halutaan vahvistaa nuorten naisten kiinnittymistä Kainuuseen.**

Työpaikat muodostavat naisnäkökulmaisen elinvoimapolitiikan peruskiven, mutta kokonaisuutena naisnäkökulma on monialainen, ja ulottuu kauas maakunnan ja kunnan tehtäväkenttien ulkopuolelle. Maakunnan ja Kajaanin kaupungin tehtäviksi suositellaankin omien vastuualueidensa hoitamista systemaattisesti naisnäkökulmaa vahvistaen, mutta samalla tukien, mahdollistaen ja toimien esimerkkinä myös maakunnan toimijoille, kuten yrityksille ja kansalaisyhteiskunnalle.

Kainuun liitto on aluekehityksestä vastuullisena toimijana isossa roolissa ennen kaikkea elinkeinorakenteen kehittämisessä. Toisaalta sen vastuulla on mm. maakuntakaavan ja -strategian kaltaisia merkittäviä rakenteellisia suunnitelmia, että maakunnan viestintää. Maakuntaliiton

toiminnassa naisnäkökulmalle on paljon mahdollisuuksia ja keinoja, jotka suurelta osin nojaavat jo valmiiksi sen tehtäviin ja tavoitteisiin.

Kajaanin kaupunki on kuntana jo valmiiksi laaja-alaisesti vastuullinen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisestä. Elinvoimapolitiikan naisnäkökulma kiinnittyy monelta kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluun monilla eri sektoreilla koulutuksesta ja peruspalveluista aina yrityspolitiikkaan. Vaikka tavoitteet ovat osin erilaiset, toisella hyöty ja toisella arvo, on yhteistyö olennainen osa naisnäkökulmaan sitoutumista ja sen vaikuttavuutta. Keskeiset suositukset elinvoimapolitiikan näkökulmasta ovat kuitenkin täsmällisemmät ja kohdennetummat kuin laajemman tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön.

1. Naistyöpaikat auttavat lyhyellä tähtämellä, segregaaation purku pitkällä

Naisten, erityisesti korkeakoulutettujen naisten työpaikkoja on maakunnassa liian vähän. Lyhyellä aikavälillä toimien on kohdistuttava aloihin ja osaajiin, joissa naisia on nyt. Elinkeinopolitiikassa on panostettava naisenemmistöisiin aloihin ja naistyöpaikkojen lisäämiseen. **Naistyöpaikkoja voidaan lisätä sekä naisille tyypillisiä aloja ja yrityksiä vahvistamalla, mutta myös etsimällä kohdennetusti naisosaajien mahdollisuuksia aloilla, joissa naisia on vähemmän.**

Naistyöpaikkoja voi hyödyntää tukemaan sekä elinkeinorakenteen tervettä monipuolistamista että nykyisten alojen sisäsyntyistä uudistumista. Esimerkiksi palveluiden kehittämiseen, markkinointiin ja vastuullisuuteen panostamalla ja työllistämällä näihin teemoihin naisia saavutetaan molemminpuolisia etuja. **Yksittäisten työpaikkojen lisäksi tarvitaan urapolkuja ja täydennyskoulutuksia, jotka luovat mahdollisuuksia etenemiseen ja kehittymiseen** Kainuun kaltaisella alueella, jossa työmarkkina on pieni.

Pitkällä tähtämellä on panostettava segregaaation eli miesten ja naisten ammattien eriytymisen ehkäisyyn ja naisten urapolkujen vahvistamiseen. Tämä tarkoittaa mm. sukupuolitietoista ammatinvalintaohjausta sekä moninaisuutta tukevaa koulutuspolkua varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin. Vaikuttavinta työtä syntyy, kun naisnäkökulmaa hyödynnetään sekä niihin erityisesti keskittyvissä hankkeissa että läpileikkaavasti kaikissa elinkeinorakennetta ja yrityksiä tukevissa kehittämistoimissa sekä koulutus- ja työllisyyspolitiikassa. Mitä moninaisemmille aloille ihmiset työllistyvät sukupuolesta riippumatta, sitä vahvempi ja joustavampi työmarkkina maakuntaan saadaan.

Suositukseset:

1. Maakunnan kärkialojen tarkistaminen ja kohdentaminen myös naisenemmistöisille osaamisaloille sekä läpileikkaavia, kohdennettuja toimia työpaikkojen lisäämiseksi naisenemmistöisillä osaamisaloilla.
2. Harjoittelupaikkaohjelma sekä Kainuussa että muualla opiskeleville opiskelijoiden sitouttamiseksi maakunnan työmarkkinoille.
3. Oppilaitosten, opinto-ohjaajien ja TE-palveluiden sukupuolitietoisien ohjauksen ja normitietoisuuden osaamisen vahvistaminen ja jakaminen toimijoiden kesken segregaaation purkamiseksi.
4. Naisten uraa ja monipuolista työllistymistä tukevia vertaisverkostoja ja koulutuksia.

2. Nuorten naisten vahva asema Kainuun yhteisössä sitouttaa maakuntaan

Lähtemisen ja muualla menestymisen malli tarvitsee rinnalleen vahvoja malleja siitä, että Kainuu on myös nuorten naisten. Työpaikkojen avoin ilmoittaminen ja esimerkiksi osaamistarpeiden ja ominaisuuksien määrittäminen niin, että ne kannustavat myös uransa alkutaipaleella olevia naisia, tuottaa suoraa viestiä, että maakunnassa on työtä, johon nuoret naiset ovat tervetulleita. Myös **kiinnostavat opiskelupaikat, osallistumisen kanavat, yhdenvertaiset harrastamisen mahdollisuudet ja menestyvän naisen mallit luovat pohjaa positiiviselle mielikuvulle:** Kainuu tarjoaa sekä kiinnostavan koulutus- ja työuran, tukevan ja kannattelevan yhteisön että arvojen mukaisen elämän. Arvojen mukainen elämä edellyttää, että maakunnassa suhtaudutaan vakavasti ja ollaan aktiivisesti ratkaisemassa mm. ilmastonmuutosta, monimuotoisuuskatoa ja muita yhteiskunnallisia ongelmia, jotka ovat nuorille naisille korostuneen tärkeitä.

1. Osallistetaan kohdennetusti naisia maakuntaohjelman, kaupunkistrategian, hyvinvointisuunnitelman ja muiden valmisteilla olevien suunnitelmien tekemiseen esim. naisraatien tai sosiaalisen median naisryhmän kautta
2. Tuetaan avointa ja syrjimätöntä rekrytointia mm. anonyymien rekrytoinnin, osaamiskuvausten ja muiden normitietoisten menetelmien avulla.

3. Naisnäkökulma vahvistuu viestinnällä

Kaikki Kainuuta koskeva viestintä viestii samalla myös sitä, kenen maakunta on. Se, ketkä ja millaiset kainuulaiset näkyvät, mistä teemoista puhutaan ja miten suhtaudutaan esimerkiksi arvovestintätoja herättäviin kysymyksiin, luovat käsitystä siitä, millainen elinympäristö Kainuu on. Raatikeskusteluissa nousi esiin Kainuun viestinnän ja markkinoinnin kehittäminen. Nuorten naisten mukaan nykyinen markkinointi ei puhuttele kohderyhmää riittävästi. Erityisesti nuoret naiset nostivat esiin **tarpeen positiiviselle markkinoinnille, jossa nostettaisiin esiin alueen potentiaalia hyvän elämän paikkana erityisesti nuorten naisten näkökulmasta.**

Tulevaisuudessa on tärkeää löytää ne **asiat, jotka ovat kohderyhmän mielestä alueen vetovormatekijöitä, ja viestiä niistä avoimesti oikeissa kanavissa.** Viestinnän kehittämisessä kannattaa hyödyntää nyt hankkeessa syntyneitä nuorten naisten verkostoa, joka voi vuorovaikutuksessa alueen markkinoijien ja viestijöiden kanssa löytää niitä ydinviestejä, jotka houkuttelevat alueelle uusia tai paluumuuttajia. Samalla on myös varmistettava, etteivät erilaiset naisvihan muodot saa tilaa maakunnan julkisessa tai sosiaalisessa mediassa.

1. Imago- ja brändiviestinnän sanoituksen, kuvaston, kohdeilmiöiden ja kanavien viritys naisnäkökulmaan sopiviksi naisraatien ja naisverkostojen kanssa
2. Kaupungin ja maakunnan viestijöiden koulutus tunnistamaan ja ehkäisemään sukupuolittumista ja verkkovihaa⁴.

⁴ Esim. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/sukupuolittoinen-viestinta/tasa-arvokoulutus-toimittajille-ja-viestijoille>

3. Yhteistyö alueen mediatoimijoiden ja naisverkostojen kanssa menestyvien naisten mallien viestinnässä ja naisnäkökulman vahvistamisessa

4. Normi- ja tietoperusta ovat vaikuttavuuden edellytys

Aluekehittämistä pidetään sukupuolineutraalina, vaikka esimerkiksi työllisyys on voimakkaasti sukupuolittunut ilmiö. Näiden ilmiöiden ymmärtäminen ja niihin vaikuttaminen tehostuu, kun sukupuoli otetaan eritellyksi muuttujaksi. Koska sukupuolitietoista elinvoimapolitiikkaa ei Suomessa ole ennen mittavasti tehty, ei myöskään vielä tiedetä, millainen politiikka on vaikuttavaa. Tarkistamalla resurssien kohdentuminen suoraan eri sukupuoliin kuuluville ihmisille tai yhdistettynä toimialojen sukupuolijakaumaan pysytään selvillä, seuraavatko panostukset tavoitteita. **Resurssien seuranta voi auttaa tunnistamaan myös tiedostamattomia normeja.** Tutkimusten mukaan naiset mm. saavat vähemmän riskirahoitusta suhteessa hakeamaansa määrään. Tämä siitäkkin huolimatta, että naisten yritykset kannattavat yleensä paremmin ja ovat pieniriskisempiä. Kaikki ilmiöt eivät kuitenkaan tule ilmi datasta. Asiakaspalautteet, kyselyt ja kokemustieto ovat arvokkaita silloin, kun halutaan tietää asiakaskokemuksesta, normeista ja esimerkiksi syrjinnästä. **Luomalla mahdollisuus antaa palautetta myös sukupuolisensitiivisistä teemoista viestitään samalla, että asia otetaan vakavasti.** Ilman nimenomaista mainintaa teemasta herkästi vaietaan.

1. Vakiinnuta sukupuolittain eritellyn datan käyttö työllisyyttä, muuttoliikettä, koulutusta ja hyvinvointia koskeissa tietopalveluissa. Seuraa elinvoimapolitiikkaa koskevia resurssi-, tulos- ja palaute-tietoja sukupuolittain tai tee tarvittaessa erillisselvitys.
2. Kirjoita kyselyihin ja palautelomakkeisiin viittaus antaa palautetta palveluista, toiminnasta tai suunnitelmista myös sukupuolisensitiivisestä näkökulmasta
3. Sisällytä sukupuolivaikutusten arviointi osaksi elinvoimapolitiikan prosesseja, kuten maakuntaohjelman valmistelua, omaan toimintamalliin sopivalla tavalla, esimerkiksi sisäisenä pohdintana, osallistavana kommentointipyyntönä tai laajempana sukupuolivaikutusten arviointiprosessina.

5. Arvojen mukainen elämä tukeutuu palveluihin

Varsinkin **korkeakoulutetuille naisille asettuminen Kainuuseen on usein suuri arvovallinta. Luonto, helppo arki, turvallinen ympäristö kasvattaa perhe ja tukeutua sukuun ja ystäviin ovat maakunnan valttikortteja.** Niille tarvitaan vastinetta. Toimivat julkiset palvelut, kuten perhepalvelut, nuorisopalvelut ja liikuntapalvelut ovat oletusarvo, mutta toisaalta lupauksen on oltava realistisia kunkin kunnan mahdollisuuksiin nähden. Negatiivinen uutisointi palveluista kantaa pidemmälle kuin paraskaan mediakampanja. Arvojen mukainen elämä tukeutuu myös yksityisiin ja kolmannen sektorin palveluihin. Harrastukset, kaupalliset palvelut, järjestöt ja myös liikenteen palvelut ovat osaltaan rakentamassa arvojen mukaista elämää. Siksi niiden kehittämisessä on kuunneltava naisten kokemuksia ja tarpeita.

1. Tulomuuton tuki, jotta asunnon, puolison työpaikan, perheen tarvitsemien palvelujen ja vapaa-ajan mahdollisuuksien löytäminen sujuu helposti

2. Yhteisölliset (etä)työtilakokeilut ja kehittäminen toimivaksi konseptiksi.
3. Hyödynnä kokemusasiantuntijat ja raadit kunnallisten ja yksityisten palveluiden kehittämisessä naisnäkökulmasta.

6. Naisnäkökulma on tulevaisuustarina

Vaikka puhutaan naisista, puhutaan oikeasti tulevaisuudesta. **Elinkeinorakenteen muutos, arvomaailman muutos ja muuttoliikkeen muuttaminen eivät lopulta koske vain naisia, vaan ovat kaikkien Kainuun elinehto.** Kaikkea naisnäkökulman työtä ei tarvitse eikä pidä kehystää naisten tai tasa-arvon asiaksi, vaan tulevaisuuden asiaksi, joka koskee kaikenlaisia kainuulaisia, nyt ja tulevaisuudessa.

4.2. Raadit osallisuuden toimintamallina

Raadit perustettiin lokakuun 2020 aikana poimimalla, kutsumalla ja hakemalla nuoria naisia mukaan kahteen eri raatiin. Raatien koordinoitua ja asialistojen koontia hoidettiin MDI:n toimesta. Raadeille toteutettiin kokouskutsut ja raatien kokoontumiset hoidettiin pääsääntöisesti Zoom-alustalla. Zoom-kokouksissa MDI:n asiantuntijat fasilitoivat keskusteluja eteenpäin ja yleinen ilmapiiri tapaamisissa oli innostunut ja motivoitunut – ideoita ja näkemystä Kainuun kehittämiseksi löytyi.

Raatien isoimpia haasteita olivat koronapandemian tuomat vaikeudet ryhmäyttää ja sitouttaa porukkaa entistä paremmin yhteen. Hanke-suunnitelmassa oli vahvat tavoitteet luoda ”afterwork” -tyylisiä tilaisuuksia, kohdata kasvokkain, ryhmäytyä ja sitouttaa kainuulaisia nuoria naisia toisilleen tutuksi. Raadin ensimmäinen toteutus pystyttiin toteuttamaan Kajaanin kaupungintalolla hybridimallilla, mutta suurin osa raatien toiminnosta jouduttiin toteuttamaan verkkokokouksilla ja etäyhteyksin. Hankkeen resurssit olivat aika tiukat ja tässä aikataulussa kerettiin järjestämään vain kaksi tapaamista kummallekin raadille. Kehitettävää olisi ollut siinä, että Kainuun liitolta ja Kajaanin kaupungilta saataisiin ”raadin käsiteltäväksi” ajankohtaisia aiheita ja Kainuun tai Kajaanin strategiaprosesseihin raadit eivät kerenneet tällä aikataululla.

Raatien työskentelyt onnistuivat aikataulussa ja tehokkaasti. Raatitoiminnan suurimpia onnistumisia oli motivoineet raatilaiset, jotka kutsuttiin ja pyydettiin mukaan hyödyntäen

Tule Kainuusta muuttaneiden nuorten naisten raatiin!

26.11.2020 | [Tiedotteet](#)

Oletko muuttanut pois Kainuusta? Etsimme Kainuustaustaisia nuoria naisia mukaan Naisnäkökulmaa Kainuuraatiin, anna hetki aikaasi Kainuun kehittämiselle!

Kainuun liitto ja Kajaanin kaupunki ovat juuri käynnistäneet hankkeen, jonka tavoitteena on tuoda nuorten naisten näkökulmaa vahvemmin osaksi elinvoimapolitiikkaa ja aluekehitystä. Kokeilussa luodaan uusi elinvoimapolitiikan toimintamalli Kainuun kuntien

Kuva 15 Raatien mainos

ohjausryhmän jäsenten ja MDI:n verkostoja. Raateihin saatiin monipuolinen ja moninainen joukko eri-ikäisiä, erilaisissa elämäntilanteissa olleita, eri puolilla Suomea asuvia ja erilaisilla aloilla työskenteleviä naisia. Raatityöskentelyssä onnistuttiin hyvin tuomaan Kainuu-taustaisia nuoria naisia yhteen. Muualla asuvien nuorten naisten raadissa jaettiin keskustelussa paljon näkemyksiä ja pohdinnoista paluumuutosta Kainuuseen. Koronapandemian myötä yleistynyt etätyö mahdollistaa monelle asiantuntijatyötä tekeväälle naiselle tai koko perheelle mahdollisuuteen muuttaa vaihtamatta työtä. Muutama raatilainen muutti kokeiluhankkeen aikana. Raatien keskustelussa annettiin vertaistukea ja kuultiin erilaisia elämäntilanteita.

Nyt kokeiltavat nuorten naisten raadit pitäisi kytkeä systemaattisesti Kajaanin kehittämiseen myös tulevien kunnallisvaalien jälkeen. Erityisen keskeistä on uuden strategian valmistelu 2021-22. Raadit voivat olla paitsi tärkeä vaikuttamisen väylä, myös merkittävä viestintäkanava molempiin suuntiin. Tämä vahvistaisi myös koettua osallisuutta ja naisten ääntä päätöksenteossa, joka nyt jää heikoksi (sekä asenteista että nuorten naisten pienestä määrästä johtuen).

Raatien tarkoitus on ollut tuoda aiemmin liian vähäiselle huomiolle jääneen kuntalaisryhmän (nuorten naisten) ääni vahvemmin esille kainuulaiseen elinvoimapolitiikan valmisteluun ja päätöksentekoon. Raatien lähtökohtana on ollut havainto, että nuoret naiset ovat nykyisin pahasti aliedustettuina kaikissa Kainuun kunnissa. Maakunnassa on tavallista, että ikäluokassa 20-29 on 100:aa miestä kohti vain 60-80 naista. Tämä on monella tavalla ongelmallista: aktiivisten naisten toimintatarmo ja näkemykset jäävät puuttumaan päätöksenteossa ja yhteiskunnallisessa kehittämisessä, parinmuodostus vaikeutuu huomattavasti ja tätä kautta myös paikkakunnan syntyvyys jää alhaiseksi. Myös elinvoiman osatekijöiden kuten palvelujen, asumisen ja liikenteen kehittämisessä naisten ääni ja ideat jäävät liian vähälle huomiolle. Samalla on havaittu, että **nuoret naiset ovat avainryhmä, joka asuinpaikan valinnoillaan määrää tulevan aluekehityksen suuntaa. Heidän ääntään ei ole varaa menettää yhteiskunnallisesta keskustelusta ja kehittämisestä.**

Raadit ovat osa deliberatiivisen demokratian toimintavalikoimaa. Deliberatiivisissa teoriassa annetaan suuri painoarvo harkinnalle ja keskustelulle ennen varsinaista päätöksentekoa. (Herne & Setälä 2005). Deliberatiivisissa keskusteluissa, joita myös puntaroinniksi tai puntaroiviksi keskusteluiksi kutsutaan, pyritään päättämään yhteisymmärryksen eli konsensuksen kautta parhaaseen mahdolliseen ratkaisuun. Puntaroivassa demokratiassa itseisarvona pidetään myös pyrkimystä lisätä kansalaisten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia. Tällaisessa puntaroinnissa tavoitteena on itse prosessi – ei siis välttämättä tehokkain tai edustavin lopputulos, vaan itse keskustelun ja harkinnan prosessi ja pyrkimys tasapuolisuuden- ja kohtuullisuuden ihanteeseen.

Kainuun naisraadit eivät ole varsinainen kansalais-/kuntalaisraati, koska niitä ei ole koottu minäkään tietyn yksittäisen päätösprosessin tueksi, eivätkä niitä myöskään ole koottu tai organisoitu kansalaisraatien edellyttämällä tavalla, vaikka niillä näihin yhtäläisyyksiä onkin (mm. monipuoliset keskustelut, sekä puolesta että vastaan argumentointi), esitettävien mielipiteiden moninaisuus, osallistujien sitoutuneisuus deliberaatioon sekä jokaisen mielipiteiden huomioiminen; ks. esim. Fishkin 2009).

Raatien tarkoituksena on ollut täydentää ja monipuolistaa yhteiskunnallista keskustelua ja elinvoimapolitiikan valmistelua tähän asti heikosti kuuluneella äänellä ja monipuolistaa elinvoimapolitiikan kehittämisen näkemyspohjaa. Raatia on tähän mennessä hyödynnetty erityisesti uusien

ideoiden ja monipuolisempien näkemysten keräämiseen ja mm. toimintaratkaisujen tunnistamiseen tehdyn kyselyn tulosten ja johtopäätösten toiminnallistamiseksi, mutta jatkossa sen näkemykset ja ideavoima on tarkoitus kanavoida osaksi maakunnallista ja kunnallista päätöksentekoa, mm. Kajaanin kaupunkistrategian ja Kainuun maakuntastrategian laadinnan tueksi.

Lähdeluettelo

Grip, L. (2020). Genusperspektiv på regionala utmaningar, regionalpolitik och demografisk utveckling i en nordisk kontext. NIKK, Nordisk information för kunskap om kön.

Fishkin, J. S. (2009), *When the People Speak: Deliberative Democracy and Public Consultation*. Oxford: OUP Oxford.

Herne, K. & Setälä, M. (2005), "Deliberatiivisen demokratian ihanteet ja kokeilut". *Politiikka: Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu*, 47 (3): 175–188.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2018). *Tasa-arvobarometri 2017*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018.

Liitteet

Liite 1. Kyselyn tulokset

Julkaisuluettelo

Sarja A: virallisesti hyväksytyt julkaisut

Sarja B: selvitykset ja tutkimukset

Sarja C: hallinnolliset asiakirjat

Sarja D: monistesarja

Sarja A		
A:1	Kainuun maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma eli TOTSU 2014-2015	2013
A:2	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2015-2016	2014
A:3	Kainuu-ohjelma	2014
A:4	Kainuun kaupan vaihemaakuntakaavan selostus	2014
A:5	Kainuun 1. vaihemaakuntakaava	2015
A:6	Viestinnän linjaukset 2016-2020	2015
A:7	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2016 - 2017	2015
A:8	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2017 - 2018	2016
A:9	Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava	2016
A:10	Kainuu-ohjelma, Maakuntasuunnitelma 2035, Maakuntaohjelma 2018-2021	2017
A:11	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma TOPSU 2019-2020 Kasvua Kainuuseen	2018
A:12	Kainuun tuulivoimamaakuntakaava	2019
A:13	Viestinnän linjaukset 2021-2024	2021
A:14	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2021-2022	2021
Sarja B		
B:1	Kainuu - kaunis mutta kaukana, Kainuun maakuntakuva-tutkimus	2013
B:2	Kainuun skenaariot 2035 loppuraportti	2013
B:3	Kainuun ympäristöohjelma 2020	2013
B:4	Kainuun Venäjä -strategia 2020	2013
B:5	Kainuun maakuntakaavan tuulivoimaselvityksen täydennys	2013
B:6	Kainuun kaupan palveluverkkoselvitys	2013
B:7	Selvitys Kainuun biotalouden aluetalousvaikutuksista - Kainuun biotalouden aluemallinnus. (2014) Aluekehityssäätö & Helsingin yliopisto, Ruralia-Instituutti	2014
B:8	Kainuun maakuntakaavan seurantaraportti 2015	2015
B:9	Selvitys digitalisaation mahdollisuuksista Kainuussa. (Kainuun ennakointihanke, Ramboll Management Consulting)	2015
B:10	Kainuun tuulivoimamaakuntakaava. Vaikutukset NATURA 2000-verkoston alueisiin	2015
B:11	Ekologiset yhteydet, luontomatkailu ja hiljaiset alueet Kainuun aluekehityksessä ja maakuntakaavoituksessa. ELMA-hankkeen loppuraportti	2016
B:12	Kainuun maakunnallisesti arvokkaat rakennushistorialliset kohteet	2018
B:13	Kainuun matkailustrategia 2018-2021	2018
B:14	Kainuun liikennejärjestelmäsuunnitelma	2018

B:15	Luonnollisesti – Kainuu, Kainuun maakuntakuvatutkimus 2017	2017
B:16	Kainuun kaivannaisstrategia 2019-2025	2019
B:17	Kainuun kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2019-2022	2019
B:18	Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan seurantaraportti	2020
B:19	Monipaikkaisuus Kainuussa	2021
B:20	Naisnäkökulmaa Kainuuseen	2021
Sarja C		
C:1	Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2013	2013
C:2	Kainuun liiton toimintasuunnitelma ja talousarvio 2014 ja taloussuunnitelma 2014-2016	2013
C:3	Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2014	2014
C:4	Kainuun liiton toiminta- ja taloussuunnitelma 2015-2017 ja talousarvio 2015	2014
C:5	Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2015	2015
C:6	Talous- ja toimintasuunnitelma 2016-2018 ja talousarvio 2016	2015
C:7	Tilinpäätös ja toimintakertomus 2015	2016
C:8	Talous- ja toimintasuunnitelma 2017-2019 ja talousarvio 2017	2017
C:9	Tilinpäätös ja toimintakertomus 2016	2017
C:10	Talous- ja toimintasuunnitelma 2018-2019 ja talousarvio 2018	2017
C:11	Tilinpäätös ja toimintakertomus 2017	2018
C:12	Talous- ja toimintasuunnitelma 2019-2020 ja talousarvio 2019	2018
C:13	Tilinpäätös ja toimintakertomus 2018	2019
C:14	Talous- ja toimintasuunnitelma 2020-2021 ja talousarvio 2020	2019
C:15	Tilinpäätös ja toimintakertomus 2019	2020
C:16	Talous- ja toimintasuunnitelma 2021-2023 ja talousarvio 2021	2020
C:17	Tilinpäätös ja toimintakertomus 2020	2021
Sarja D		
D:1	Kainuun seudullisesti merkittävät ampumaradat 2013	2013
D:2	Yhteisöllisyydellä turvallisuutta Kainuussa. Kainuun turvallisuussuunnitelma 2015 – 2018	2015
D:3	Vuokin reitti Vienaan toimintamalli	2017
D:4	Toisen maailmansodan sotahistoriakohteet Kainuun maakuntakaavoituksessa	2019

Kajaanin kaupunki

KAINUUN LIITTO

MDI

Aluekehittämisen konsulttitoimisto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Euroopan sosiaalirahasto